МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра міжнародної економіки, природних ресурсів та економіки міжнародного туризму

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему «Міжнародний ринок послуг: сучасний стан та тенденції»

Виконала: здобувачка 2 курсу, групи 8.0514-ме

Спеціальності 051 «Економіка»

Освітньо-професійної програми Міжнародна економіка

Мєртарчян К.О.

Керівник к.е.н., доцент, доцент кафедри Дугієнко Н.О.

Рецензент к.е.н., доцент Кусакова Ю.О.

Запоріжжя

2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕСРИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра міжнародної економіки, природних ресурсів та економіки міжнародного туризму
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітня програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Завідувач кафедри Гамова О.В.

«____» _____ 202__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ
Мєртарчян Крістіни Оганесівни

1. Тема роботи: «Міжнародний ринок послуг: сучасний стан та тенденції»

керівник роботи (проекту) Дугієнко Н.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів та економіки міжнародного туризму

затверджена наказом ЗНУ від 25 березня 2025 р. № 439-с.

2. Строк подання студентом роботи: 05 грудня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: інформативна база законодавчих та нормативних урядових актів, аналітичні матеріали, публікації у фахових журналах, монографії, електроні публікації, Інтернет ресурси.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити): теоретичні основи міжнародного ринку послуг, аналіз сучасного стану та тенденцій міжнародного ринку послуг, стратегічні напрями міжнародного ринку послуг.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить теоретичні основи міжнародного ринку послуг у 1 розділі, графічні матеріали використано у першому, другому та третьому розділах та призначені для наочного відображення теоретичних положень та результатів аналізу, перспективи розвитку міжнародного ринку послуг у третьому розділі.

6. Консультанти розділів роботи (проекту)

Розділ	ПІП, посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Дугієнко Н.О., к.е.н., доцент	05.08.2025 р.	05.08.2025 р.
І розділ	Дугієнко Н.О., к.е.н., доцент	05.08.2025 р.	05.08.2025 р.
ІІ розділ	Дугієнко Н.О., к.е.н., доцент	08.09.2025 р.	08.09.2025 р.
ІІІ розділ	Дугієнко Н.О., к.е.н., доцент	03.10.2025 р.	03.10.2025 р.
Висновки	Дугієнко Н.О., к.е.н., доцент	03.10.2025 р.	03.10.2025 р.

7. Дата видачі завдання 24 червня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Термін виконання етапів проєкту (роботи)	Примітка
1	Вибір теми	06.11.2024 – 18.12.2024	виконано
2	Складання робочого плану	24.06.2025 р. – 15.07.2025 р.	виконано
3	Підбір літератури та вивчення літературних джерел	22.07.2025 – 30.07.2025	виконано
4	Складання плану	01.08.2025 р. – 04.08.2025 р.	виконано
5	Виконання вступу	05.08.2025 р. – 08.09.2025 р.	виконано
6	Виконання розділу 1	09.09.2025 р. – 02.10.2025 р.	виконано
7	Виконання розділу 2	03.10.2025 р. – 20.10.2025 р.	виконано
8	Виконання розділу 3	21.10.2025 р. – 27.10.2025 р.	виконано
9	Формулювання загальних висновків	28.10.2025 р. – 10.11.2025 р.	виконано
10	Подання роботи на кафедру на передзахист	18.11.2025 р.	виконано
11	Попередній захист роботи на кафедрі	06.11.2024 – 30.11.2025	виконано
12	Оформлення роботи та проходження нормоконтролю	01.12.2025 р. – 05.12.2025 р.	виконано
13	Одержання відгуку та рецензії	01.12.2025 – 05.12.2025 р.	виконано
14	Подання остаточного варіанту роботи на кафедру	05.12.2025 р.	виконано

Студент – дипломник _____ Мєртарчян К.О.
(підпис)

Керівник проекту _____ Дугієнко Н.О.
(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Селіщева А.В.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 95 с., 5 рис., 21 табл., 77 джерел.

Об’єкт дослідження: міжнародний ринок послуг як складова глобальної економіки.

Предмет дослідження: сукупність теоретичних та практичних основ функціонування міжнародного ринку послуг.

Мета роботи: проаналізувати сучасний стан міжнародного ринку послуг, визначити основні тенденції його розвитку та оцінити перспективи інтеграції української сфери послуг у глобальну економіку.

Методи дослідження: методологічну основу дослідження становлять методи теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, індукції та дедукції, статистичні та графічні методи для аналізу динаміки та структури ринку, а також порівняльний аналіз для визначення перспектив розвитку.

У роботі досліджено теоретичні основи формування та функціонування міжнародного ринку послуг, розкрито його сутність, структуру та класифікаційні ознаки. Проаналізовано сучасний стан, динаміку та регіональні особливості розвитку міжнародного ринку послуг, визначено провідних експортерів і імпортерів, а також виявлено основні тенденції його еволюції в умовах глобалізації.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, ПОСЛУГА, МІЖНАРОДНИЙ РИНОК ПОСЛУГ, ЕКСПОРТ ТА ІМПОРТ ПОСЛУГ, ТЕНДЕНЦІЇ

SUMMARY

Master's thesis: 95 pages, 5 figures, 21 tables, 77 sources.

Object of study: the global services market as a component of the global economy.

Subject of study: the set of theoretical and practical foundations of the functioning of the global services market.

Purpose of the thesis: to analyse the current state of the global services market, identify the main trends in its development and assess the prospects for the integration of the Ukrainian services sector into the global economy.

Research methods: the methodological basis of the study consists of methods of theoretical generalisation, analysis and synthesis, induction and deduction, statistical and graphical methods for analysing market dynamics and structure, as well as comparative analysis to determine development prospects.

The work examines the theoretical foundations of the formation and functioning of the global services market, reveals its essence, structure and classification characteristics. It analyses the current state, dynamics and regional features of the development of the international services market, identifies the leading exporters and importers, and reveals the main trends in its evolution in the context of globalisation.

GLOBALISATION, SERVICES, INTERNATIONAL MARKET OF SERVICES, EXPORT AND IMPORT OF SERVICES, TRENDS

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОСИЛАНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕРМІНІВ

GDPR – Загальний регламент про захист даних

GVC – Глобальний ланцюг створення вартості

R&D – Дослідження і розробки

TEN-T – Транс'європейська транспортна мережа

UNCTAD – Конференція ООН з торгівлі і розвитку

ВВП – Валовий внутрішній продукт

ГУТП – Генеральна угода про торгівлю послугами

ЄС – Європейський Союз

ЗЕД – Зовнішньоекономічна діяльність

МПП – Міжнародний поділ праці

МРП – Міжнародний ринок послуг

МТР – Міжнародна торгівля послугами

НБУ – Національний банк України

СОТ – Світова організація торгівлі

СРТРР – Всеосяжна та прогресивна угода про Транстихоокеанське партнерство

ТНК – Транснаціональна корпорація

ЮНКТАД – Конференція ООН з торгівлі і розвитку

ЗМІСТ

ВСТУП 8
РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПОСЛУГ 12
1.1 Поняття та класифікація послуг 12
1.2 Особливості ринку послуг у міжнародній економіці 20
1.3 Економічне значення та міжнародне регулювання ринку послуг 24
Висновки до розділу 1 32
РОЗДІЛ ІІ АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПОСЛУГ 34
2.1 Структура та обсяги міжнародного ринку послуг 34
2.2 Провідні країни-експортери та імпортери послуг 40
2.3 Вплив глобальних викликів на ринок послуг 52
Висновки до розділу 2 58
РОЗДІЛ ІІІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПОСЛУГ 61
3.1 Основні тренди розвитку міжнародного ринку послуг 61
3.2 Перспективи та стратегічні напрями інтеграції України у міжнародний ринок послуг 68
3.3 Рекомендації щодо адаптації національної економіки до змін на міжнародному ринку 76
Висновки до розділу 3 79
ВИСНОВКИ 82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 86
Декларація академічної доброчесності здобувача вищої освіти ЗНУ 95

ВСТУП

Актуальність теми. Жодна країна світу не може розвиватися без підтримання економічних відносин з іншими країнами та інтеграції у світову економіку. Тому інтернаціоналізація конкурентного та торговельного середовища країни має надзвичайно важливе значення для кожної держави. Послуги стали ключовим елементом міжнародної торгівлі, що не тільки забезпечує економічну ефективність, але й сприяє інноваціям, зайнятості та соціальному прогресу.

Зараз значенню послуг у міжнародній економіці сприяє низка факторів, зокрема розвиток інформаційних технологій, зміна споживчих уподобань, інтеграція ринків та посилення конкуренції.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідності глибокого аналізу поточної ситуації на міжнародному ринку послуг, виявлення основних тенденцій його розвитку та оцінки впливу таких глобальних викликів, як пандемія COVID-19, геополітична нестабільність та зміни в регуляторному середовищі. Розуміння цих процесів є важливим для розробки ефективної економічної політики, адаптації національних економік до нових умов та досягнення сталого розвитку.

Дослідженням питання міжнародного ринку послуг займалися багато науковців: Рибчук А.В., Заблоцька Р.А., Ф.Лассаль, В.С. Джевонс, М.Туган-Барановський, М.Меліц, Б.Баласса, Р.Балдвін, Д.Рікардо, А. Сміт, М.Портер.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз сучасного стану міжнародного ринку послуг, визначення основних тенденцій його розвитку та оцінка перспективи інтеграції української сфери послуг у глобальну економіку.

Досягнення мети, можливе за умови виконання наступних завдань:

– визначити сутність міжнародного ринку послуг та його класифікацію;

– визначити особливості ринку послуг у міжнародній економіці;

– визначити інституційно-правові засади регулювання міжнародної торгівлі послугами та їх економічне значення;

– здійснити емпіричний аналіз сучасного стану ринку;

– визначити лідерів ринку, їхні частки й конкурентні позиції;

– оцінити вплив глобальних викликів на динаміку та структуру міжнародного ринку послуг;

– визначити ключові тенденції розвитку та їх наслідки для міжнародного ринку послуг;

– визначити конкурентні ніші України та окреслити стратегічні напрями поглиблення інтеграції;

– розробити рекомендації щодо адаптації економічної політики до змін на міжнародному ринку послуг.

Об’єкт дослідження – міжнародний ринок послуг як складова глобальної економіки.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та практичних основ функціонування міжнародного ринку послуг.

Методи дослідження. На теоретичному рівні застосовані такі методи, як аналіз та синтез, індукція та дедукція, системний підхід та структурно-логічне моделювання – для розгляду міжнародного ринку послуг та аналізу взаємозв’язків між її складовими, формування класифікацій. Емпіричний блок спирався на статистичні та графічні методи для аналізу динаміки, темпів зростання, структури, географії (лідери-експортери/імпортери), спостереження – для відстеження змін які відбуваються у економіках країн. Застосовано порівняльний аналіз для оцінки впливу глобальних викликів, зіставлення показників окремих країн та груп. Написання практичних висновків використано аналіз нормативно-правових актів, а також метод експертних оцінок під час узагальнення рекомендацій. Інформаційною базою для написання кваліфікаційної роботи послужили нормативно-правові акти України та міжнародних організацій, зокрема документи Світової організації торгівлі (WTO), Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD),

Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), Всесвітнього банку, Міжнародного валютного фонду; статистичні матеріали Державної служби статистики України, Національного банку України, Світового банку; офіційні звіти, аналітичні огляди та бази даних міжнародних економічних організацій (WTO, UNCTAD, OECD, WDI), особисті дослідження автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному обґрунтуванні наукових і теоретичних засад, і розробленні практичних підходів до аналізу сучасного стану та тенденцій розвитку світового ринку послуг в умовах глобалізації, цифровізації та геополітичної нестабільності. Наукову новизну засвідчують такі конкретні наукові результати:

удосконалено:

– теоретико-методичні підходи до визначення сутності та структури світового ринку послуг, що дало змогу розглядати його як комплексну багаторівневу систему взаємодії суб’єктів міжнародних економічних відносин, об’єднаних глобальними інформаційно-технологічними потоками;

– класифікацію послуг за критерієм форми надання, що дозволяє точніше відображати реальні процеси функціонування ринку у статистичних дослідженнях та міжнародних порівняннях;

отримало подальший розвиток:

– трактування ролі сфери послуг у формуванні ВВП та зайнятості, що виявило її зростаючу соціально-економічну значущість і здатність забезпечувати стійкість економічних систем у кризових умовах;

– наукове обґрунтування впливу глобальних викликів на трансформацію міжнародної торгівлі послугами, зокрема у контексті переходу до моделі цифрової економіки.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати дають можливість удосконалити механізми формування та регулювання міжнародного ринку послуг, а також шляхом підвищення ефективності державної політики у сфері розвитку експорту послуг, цифровізації економіки та міжнародного співробітництва.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення та висновки кваліфікаційної роботи були опубліковані у фаховому журналі «Modern Scientific Research: Achievements, Innovations and Development Prospects» (м. Київ, Україна), опублікована стаття на тему «Сучасний стан та перспективи трансформації міжнародної торгівлі послугами». Тези на тему «Світовий ринок послуг у контексті інтеграційних процесів глобалізованої економіки: сучасний стан та тенденції» були опубліковані у збірнику матеріалів VII Міжнародної наукової конференції «Сучасний менеджмент економічних систем в координатах парадигми сталого розвитку», що відбулася 18 вересня 2025 року на базі Національного університету «Одеська політехніка» (м. Одеса, Україна).

Структура роботи складається зі вступу, в якому обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету та завдання; трьох розділів, перший з яких присвячено дослідженню теоретичних основ функціонування міжнародного ринку послуг, розкриттю його сутності, структури, класифікації та ролі в глобальній економіці; у другому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано сучасний стан, структуру, динаміку та географію міжнародного ринку послуг, визначено провідних експортерів та імпортерів, а також досліджено вплив глобальних викликів – пандемії COVID-19, геополітичної нестабільності та цифровізації – на його розвиток; третій розділ присвячено виявленню основних тенденцій, проблем та перспектив розвитку міжнародного ринку послуг, а також розробленню практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності участі України у глобальних сервісних процесах. Завершують роботу узагальнюючі висновки за результатами дослідження та список використаних джерел.

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПОСЛУГ

1.1 Поняття та класифікація послуг

Послуги – це комплекс різноманітних видів діяльності та комерційних занять, які пов’язані із задоволенням широкого кола людських потреб. У довіднику «Лібералізація міжнародної торгівлі послугами», розробленому Конференцією Організації Об’єднаних Націй з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) та Світовим банком, наведено таке визначення послуг: «Послуги – це зміни в становищі інституційної одиниці, що відбулися в результаті дій та на основі взаємної домовленості з іншою інституційною одиницею» [1].

Послуги, на відміну від фізичних продуктів, не мають матеріальної форми, не можна побачити, скуштувати, відчути, почути або понюхати перед їх придбанням. Людина, яка робить косметичну операцію, не може побачити результати перед покупкою, а пацієнт у кабінеті психіатра не може знати точний результат лікування. Щоб зменшити невизначеність, покупці шукатимуть докази якості, роблячи висновки на важливих аспектах для них, наприклад, місце, люди, обладнання, комунікаційні матеріали, символи та ціни. Тому завданням постачальника послуг є «управління доказами», «утілення нематеріального в матеріальному» [2].

Сьогодні сфера послуг – є однією з найперспективніших галузей економіки, що швидко розвивається. Ця сфера охоплює торгівлю, транспорт, фінанси, страхування, комунальне господарство, освітні та медичні установи, шоу-бізнес тощо. У розвинутих країнах сфера послуг є найбільшим сектором економіки, бо в неї працює в середньому 65-75% зайнятого населення, на неї припадає 50% обсягів капіталовкладень та 63-74% ВВП.

Міжнародний ринок надає компаніям можливість розширити свій бізнес і збільшити свій вплив. За рахунок освоєння нових ринків компанії можуть збільшити свій потенційний обсяг продажів і диверсифікувати ризики, оскільки вони більше не залежать від одного ринку.

До основних особливостей міжнародного ринку послуг належать:

– систематичний розвиток, який означає, що ринок послуг розглядається як цілісна система з безліччю взаємопов'язаних компонентів;

– чутливість до ринкових змін, викликана постійними коливаннями попиту і пропозиції на ринку послуг;

– висока швидкість оборотності капіталу, пов'язана з більш коротким виробничим циклом у сфері послуг;

– постійне зростання асортименту послуг.

Світовий ринок послуг як категорія міжнародної економіки функціонує відповідно до основних законів ринкової економіки, а саме: законом вартості, законом попиту і пропозиції, законом зростаючої продуктивності праці, законом накопичення і законом пропорційного розвитку. Закономірності розвитку сфери послуг слід розглядати в контексті поступового залучення окремих країн до світового ринку послуг, переплетення їх економічних інтересів у цій сфері та динамічного розвитку національних ринків послуг, що відображається у зростанні обсягів наданих послуг [3].

Основами міжнародного ринку є матеріально-технічні (міжнародний поділ праці), соціально-економічні (економічне відособлення суб'єктів в особливій національно-господарській формі, що обумовлює товарно-грошовий характер зв'язків між ними).

Суб'єктами міжнародного ринку є державні органи різних рівнів, таких як центральні, регіональні, муніципальні, до того ж підприємства й організації, міжнародні організації, при наданні фінансово-кредитної допомоги та інвестиційних коштів, міжнародні об'єднання та транснаціональні корпорації, окремі особи.

Об’єктами міжнародного ринку є товари й послуги, що обертаються в міжнародній торгівлі, фактори виробництва.

За об’єктною ознакою світової ринкової структури, зазвичай виділяють такі сегменти (рис.1.1).

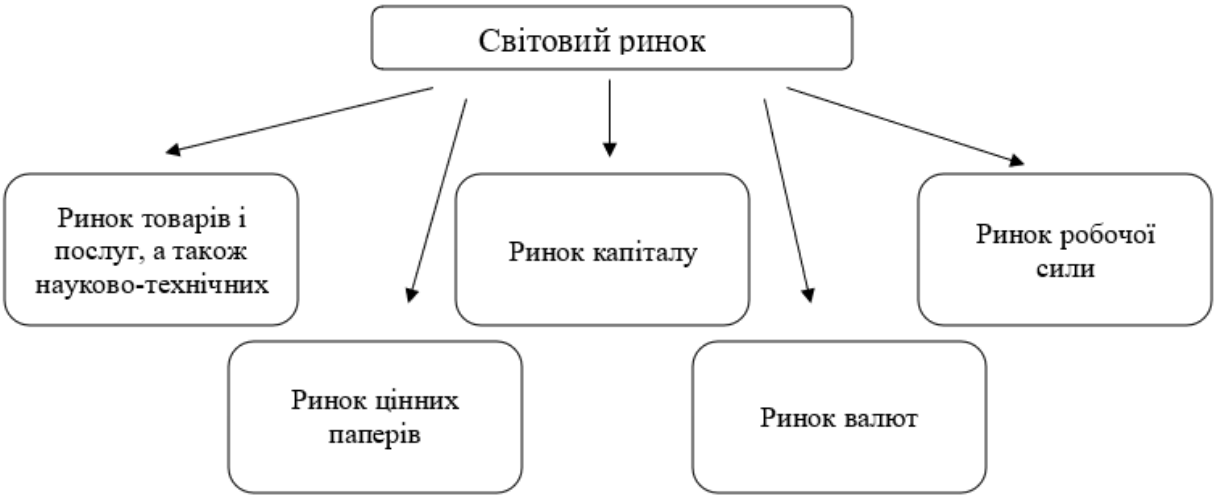

Рисунок 1.1 – Об’єктна ознака ринкової структури

Джерело: складено автором на основі [2].

Інфраструктура міжнародного ринку представлена міжнародними економічними, фінансово-кредитними установами і організаціями як загальносвітового (Міжнародна торгова палата, СОТ, Міжнародний валютний фонд тощо), так і регіонального значення (Європейський банк реконструкції та розвитку тощо).

Видами міжнародної торгівлі є експорт (реалізація товарів та послуг за кордон), а також імпорт (придбання товарів та послуг за кордон).

Формами міжнародної торгівлі є обмін технологіями (ліцензії, патенти, «ноу-хау»), безвалютний товарообіг (бартер клірінговий та паралельний, компенсаційні угоди), торгівля послугами (консалтинг, обробка та передача інформації).

Класифікація послуг на основі Міжнародної стандартної промислової класифікації, прийнятої ООН, включає:

– комунальні послуги та будівництво;

– оптову та роздрібну торгівлю, ресторани та готелі;

– транспорт, зберігання та зв’язок, а також фінансове посередництво;

– оборону та обов’язкові соціальні послуги;

– освіту, охорону здоров’я та громадські роботи;

– інші комунальні, соціальні та особисті послуги.

Класифікація послуг є необхідною для їх аналізу, планування та регулювання. Послуги можна класифікувати за різними ознаками, такими як характер виконання, вид діяльності, спосіб надання та кінцевий споживач.

За характером послуги поділяються на індивідуальні та колективні. Індивідуальні послуги надаються безпосередньо окремим особам, наприклад, медичні послуги, освіта, перукарські послуги. Колективні послуги надаються групам осіб або організаціям, такі як транспортні, комунальні послуги, охорона громадського порядку.

За видом діяльності послуги поділяються на виробничі та невиробничі. Послуги виробничого характеру спрямовані на підтримку або поліпшення виробничого процесу, наприклад, технічне обслуговування обладнання, ремонтні роботи, консалтинг. Невиробничі послуги задовольняють потреби кінцевих споживачів і не пов'язані з виробництвом товарів, наприклад, охорона здоров'я, освіта, розваг.

Для міжнародного аналізу та порівняння послуг використовуються такі класифікації, як Міжнародна стандартна класифікація видів економічної діяльності (ISIC), яку використовує ООН для поділу економічної діяльності на сектори та галузі, та класифікація торгівлі послугами Світової організації торгівлі (СОТ), яка включає такі категорії, як ділові послуги, послуги зв'язку, будівельні та інженерні послуги, дистрибуція, освітні послуги, фінансові послуги, послуги у сфері охорони здоров'я та соціальних послуг, туристичні послуги, послуги у сфері культури та спорту, транспортні послуги та інші (табл.1.1). Застосування даних класифікацій забезпечує уніфікацію підходів до обліку послуг, підвищує порівняння статистичних даних між країнами та дає

змогу комплексно оцінювати структуру та тенденції розвитку світового ринку послуг.

Таблиця 1.1 – Структура ринку послуг за підходом СОТ

Послуги	Характеристика
Роздрібна торгівля	Продаж товарів та послуг безпосередньо кінцевому споживачеві.
Транспорт	Перевезення пасажирів та вантажів по повітрю, воді. Залізниці, автомобільних дорогах та трубопроводах.
Туризм та подорожі	Усі види туристичних послуг, такі як готелі, ресторани, транспорт, туроператори тощо.
Комунікації	Послуги зв'язку, такі як телефонія, мобільний зв'язок, Інтернет, телеграф тощо.
Фінанси	Послуги банківської та фінансової діяльності, такі як кредитування, інвестування, страхування тощо.
Інформаційні технології	Послуги, пов'язані з розробкою, обробкою та передачею інформації, такі як програмне забезпечення, веб-дизайн, обробка даних тощо.
Професійні послуги	Послуги, пов'язані з наданням консультацій та різноманітних професійних послуг, такі як юридичні послуги, бухгалтерські та аудиторські послуги, консалтинг тощо.
Освіта	Послуги навчання та розвитку, такі як шкільна освіта, вища освіта, професійна підготовка, курси тощо.
Охорона здоров'я	Послуги, пов'язані з охороною здоров'я та соціальним захистом населення, такі як лікарняна допомога, страхування здоров'я, страхування життя, соціальне забезпечення тощо.
Культура та розваги	Послуги, пов'язані з культурою, мистецтвом та розвагами, такі як кінотеатри, музеї, виставки, театри, концерти тощо.
Харчування та ресторани	Послуги, пов'язані з харчуванням та ресторанним бізнесом, такі як ресторани, кафе, закусочні, бари тощо.
Інші послуги	Усі інші послуги, що не входять до попередніх категорій, наприклад, нерухомість, будівництво, екологічні послуги, громадські послуги тощо.

Джерело: створено автором самостійно.

Дані класифікації допомагають розуміти структуру та динаміку ринку послуг, а також впроваджувати ефективні стратегії розвитку та регулювання цього сектору.

У міжнародній практиці визначення світового ринку послуг найчастіше подається через призму інституційного підходу. Так, Світова організація торгівлі (СОТ) трактує торгівлю послугами як економічну діяльність, яка охоплює чотири способи надання [4]:

– транскордонна поставка (наприклад, онлайн-консультації),
– споживання за кордоном (туризм, освіта),
– комерційна присутність (філії банків, ІТ-компаній),
– присутність фізичних осіб (тимчасова міграція працівників).

У документах СОТ ринок послуг – це глобальна система, в якій послуги переміщуються або через кордони, або шляхом переміщення виробника чи споживача. Такий підхід вимагає юридичної гармонізації, захисту прав споживача та узгодження регуляторних політик.

У контексті глобалізації та посилення інтеграційних процесів особливої уваги заслуговує підхід Європейської Комісії до класифікації послуг, адже він демонструє глибоку структурованість та стратегічну логіку розвитку цього сектору в межах Європейського Союзу. Європейська Комісія виокремлює кілька основних категорій послуг, які враховують не лише економічні, а й соціальні та регуляторні аспекти [5]. Згідно з класифікацією, послуги поділяються на чотири ключові групи: послуги підприємств, роздрібні послуги, послуги, що надаються фахівцями, та послуги соціального значення.

Визначення та класифікація послуг є основоположними елементами для їх аналізу та регулювання. Завдяки чіткому розмежуванню різних видів послуг можна планувати розвиток сектору, а також розробляти політику, спрямовану на підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку послуг.

Послуга – доцільна діяльність, результат якої вважається в корисному ефекті, здатному задовольнити ту чи іншу потребу людини, яка спочатку може бути об’єктом попиту і пропозиції на ринку.

Поняття «послуга» має широкий спектр визначень. У загальному вигляді під послугами прийнято розуміти різноманітні види діяльності, що не мають матеріальної форми в явному вигляді.

У класичному розумінні, ринок послуг трактується як сукупність економічних відносин, пов'язаних із виробництвом, обміном і споживанням нематеріальних благ. Проте, в умовах глобалізації цей підхід потребує уточнення, адже міжнародний ринок послуг є частиною світового господарства, в якому формуються міжнародні зв'язки щодо обміну послугами між країнами, компаніями та індивідами [6]. Він підкреслює, що ключовою особливістю ринку послуг є нематеріальний характер продукції, а також висока залежність від людського капіталу. Інші українські економісти, зокрема Рибчук А.В. та Заблоцька Р.А., зазначають, що сучасний світовий ринок послуг має виражену інноваційну орієнтацію та відіграє роль основи для переходу до економіки знань. На їхню думку, основними характеристиками цього ринку є висока гнучкість, швидкість адаптації до змін, технологічна складність і значна участь транснаціональних корпорацій [7].

Різні фактори, що впливають на розвиток міжнародних товарних ринків, формують ринкову кон'юнктуру, яка відбиває зміни конкретних умов функціонування ринку та співвідношення попиту й пропозиції, що пов'язані з динамікою цін на товари та прибутками фірм. Одним із перших визначення поняття «кон'юнктура» дав Ф.Лассаль, німецький філософ та економіст, який трактував його як ланцюг, що пов'язує між собою існуючі і невідомі обставини, і що не піддається раціональному передбаченню [8].

В. С. Джевонс визначав причини кон'юнктурних коливань в економіці як наслідок впливу зовнішніх чинників, зокрема, впливу сонячних плям на врожайність, ціни продуктів сільського господарства, зайнятість і торгівлю, що у свою чергу обумовлює циклічний розвиток економіки [9].

Український вчений-економіст М.Туган-Барановський є одним із розробників вчення про економічну кон'юнктуру. Він підкреслив необхідність і важливість вивчення економічної кон'юнктури, пояснив механізм

розгортання кризи та теорію руху господарства, обґрунтував сутність поняття «кон’юнктура ринку» [10]. Зокрема, під цим поняттям вчений розумів не саме співвідношення між попитом і пропозицією, а результат дії різноманітних факторів та умов на виробництво і споживання, яка у свою чергу чинить вплив на співвідношення попиту і пропозиції, а також на тенденції його розвитку відповідно до змін у цінах та змін інших факторів.

Кон'юнктура є невід’ємною особливістю формування і розвитку світових товарних ринків. Короткочасні коливання і зміни товарного ринку досліджуються на мікрорівні з метою врахування у господарській діяльності на рівні підприємств, галузей і всією національної економіки. Ринкова кон'юнктура використовується у стратегії управління, вибору конкурентних інструментів і у забезпеченні ефективності ЗЕД.

Умови формування кон’юнктури – це зовнішнє середовище щодо кон’юкнтурно-формувального чинника, яке впливає на нього. Зазначені умови можна розділити на три групи: економічні, міжнародні та соціально-політичні (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Умови формування кон’юнктури

Умови формування кон’юнктури міжнародного ринку		
Економічні	Соціально-політичні	Міжнародні
Розвиток виробничих сил Науково-технічний прогрес Регулювання Валютні, фінансові умови Структура економіки	Соціально-економічні відносини Особливості політичної системи Рівень життя населення Національно-культурні, релігійні традиції Рівень соціальної активності населення	Стан міжнародно-економічних відносин Розвиток світового господарства Міжнародний поділ праці Зовнішньоекономічна стратегія країн Участь країн у міжнародному поділі праці Експортна спеціалізація Економічна інтеграція

Джерело: створено автором на основі [10].

Важливим фактором розвитку послуг є зміна споживчих уподобань та очікувань. Сучасні споживачі все більше цінують персоналізовані та індивідуалізовані послуги, що відповідають їхнім потребам та стилю життя. Це вимагає від компаній більш гнучкого підходу д розробки та надання послуг, а також впровадження нових технологій для аналізу даних та розуміння поведінки клієнтів.

Отже, міжнародний ринок послуг продовжує еволюціонувати під впливом технологічних інновацій, глобалізації та змін у споживчих уподобаннях. Розуміння цих тенденцій та динаміки розвитку є ключовим для успішного ведення бізнесу в сучасних умовах та формування ефективних стратегій розвитку. Міжнародний ринок послуг є системою, де перетинаються інтереси покупців і продавців послуг, функціонування якої регулюється ринковими законами.

1.2 Особливості ринку послуг у міжнародній економіці

Ринок послуг у світовій економіці має декілька специфічних характеристик, що відрізняють його від товарного сектору та визначають характер його розвитку, міжнародної торгівлі та його впливу на економічну структуру. Нижче наведено ключові характеристики, що підтверджуються сучасними емпіричними даними.

Міжнародний ринок послуг – це система, де перетинаються інтереси покупців і продавців послуг, а її функціонування регулюється ринковими законами.

До основних характеристик міжнародного ринку послуг належать наступні [11]:

– систематичний розвиток, що означає, що ринок послуг розглядається як цілісна система з багатьма взаємопов'язаними компонентами;

– чутливість до змін на ринку, що зумовлена постійними коливаннями попиту та пропозиції послуг на ринку;

– висока оборотність капіталу, пов'язана з коротшим виробничим циклом у секторі послуг;

– постійне розширення асортименту послуг.

Міжнародний ринок послуг як категорія міжнародної економіки функціонує за основними законами ринкової економіки: законом вартості, законом накопичення, законом попиту і пропозиції, законом зростання продуктивності праці та законом пропорційного розвитку. Моделі розвитку в секторі послуг можна простежити за поступовою інтеграцією окремих країн у глобальний ринок послуг, взаємопов'язаністю їхніх економічних інтересів у цій сфері та динамічним розвитком національних ринків послуг, що відображається у зростанні обсягу послуг.

На світовому ринку послуг домінують вісім країн: США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Бельгія, Нідерланди, Італія та Японія, на які припадає дві третини світового експорту послуг і понад 50% імпорту. П'ять провідних країн забезпечують понад 50% експорту та при цьому їхня частка в імпорті значно менша. На чотири країни (США, Велику Британію, Німеччину та Францію) припадає 44% загального світового експорту послуг. Квота експорту США та Великобританії на світовому ринку становить 30%, тоді як їхня квота імпорту є значно нижчою [12].

Особливості розвитку сфери послуг в сучасних умовах полягають в наступному [13]:

– Міжнародна торгівля послугами не є винятковою прерогативою промислово розвинених країн. У ряді країн, що розвиваються, послуги також складають значну частину їхнього експорту. Тому для оцінки участі країни у

світовій торгівлі, як правило, має максимальне значення в провідних промислово розвинутих країнах.

– Спеціалізація країни на тих чи інших видах послуг залежить від рівня економічного розвитку. Так, у промислово розвинутих країнах перевага надається фінансовим, телекомунікаційним, інформаційним і більшості галузей ділових послуг, а для країн, що розвиваються, характерною є спеціалізація на транспортних, туристичних і фінансових послугах.

– Розвиток торгівлі послугами сприяє наданню супутніх послуг. Країни, що надають портові послуги, як правило, спеціалізуються і на судноремонті; країни-виробники комп'ютерів поставляють на світовий ринок комп'ютерні послуги; у країнах-експортерах нафти переважає фрахт з обслуговуванням нафтоперевезень.

Важливою особливістю є постійне зростання частки послуг в економічній структурі більшості країн. У країнах з високим рівнем доходу частка послуг у валовому внутрішньому продукті та зайнятості перевищує 70%, тоді як у країнах із середнім та низьким рівнем доходу вона є нижчою, але тенденція до зростання є очевидною. Наприклад, у країнах із середнім рівнем доходу послуги становлять близько 50-60% ВВП [14].

Окрім своєї ролі на внутрішньому ринку, сектор послуг набуває все більшого значення в міжнародній торгівлі. Бізнес-послуги, а також інформаційні та комунікаційні технології демонструють високі темпи зростання експорту, тоді як традиційні галузі (транспорт, туризм) відновлюються після криз, таких як COVID-19.

Послуги все більше інтегруються в глобальні ланцюги створення вартості (GVC). Це відображається в тому, що деякі послуги інтегровані у виробництво товарів або інших послуг, таких як логістика, дизайн, сертифікація стандартів, IT-послуги та маркетинг. Така «інтеграція» означає, що навіть, якщо країна переважно експортує товари, то частина доданої вартості, пов'язаної з послугами, імпортується або виробляється в країні. Це

підвищує значення приватних і державних послуг як інфраструктури, що підтримує конкурентоспроможність сектору товарів [15].

Незважаючи на зростаючу роль послуг, існують значні регуляторні бар'єри, що обмежують міжнародну торгівлю послугами. До них можуть належати регуляторні вимоги щодо місцевої присутності, ліцензії, обмеження на рух робочої сили або регульовані стандарти якості. Політика лібералізації в секторі послуг зазвичай передбачає не тільки зниження митних бар'єрів (хоча це менш актуально для послуг), але й, насамперед, реформу регуляторних механізмів, адаптацію стандартів і норм, а також спрощення адміністративних процедур [16].

Технології, особливо, цифрові інструменти, інтернет, хмарні послуги, платформи та комунікаційні технології, суттєво змінюють характер сектору послуг. Як наслідок, зростає кількість послуг, які можна надавати дистанційно або з мінімальною фізичною присутністю, а також змінюються бізнес-моделі та моделі міжнародної торгівлі послугами. Такі технологічні зміни знижують витрати, прискорюють обмін інформацією та полегшують доступ до нових ринків [15].

Міжнародний ринок послуг не тільки зростає за обсягом, але й істотно змінюється за складом. Якщо раніше на ринку домінували транспорт, туризм і торгівля, то сьогодні зростає частка фінансів, ІТ, ділових і професійних послуг. Освіта, медицина, культура і розваги також все частіше стають предметом міжнародної торгівлі або глобальних процесів. Кріс того, з'являються нові види послуг, такі як цифровий контент, платформні послуги та послуги з обробки даних.

Оскільки багато послуг є «контактними» або «інтерактивними», що вимагають участі людини, якість послуг, навички працівників, культура обслуговування, бренд та довіра споживачів мають велике значення. Вищезгадане значення стосується як місцевих, так і міжнародних ринків. Важливо, щоб компанії не тільки відповідали технологічним стандартам, але й задовольняли вимоги культури споживачів.

Міжнародний ринок послуг має низку відмінних рис: він стає дедалі важливішим і ширшим, все більше інтегрується в глобальні виробничі ланцюги; технологічні зміни та цифровізація змінюють традиційні моделі; спектр послуг розширюється; регуляторні та якісні фактори набувають все більшого значення; водночас виникають серйозні труднощі, пов'язані зі стандартами, бар'єрами, інфраструктурою та впливом зовнішніх шоків. Ці особливості створюють як можливості, так і обмеження для країн, які прагнуть зміцнити свої позиції на глобальному ринку послуг.

1.3 Економічне значення та міжнародне регулювання ринку послуг

Першим комплексом багатосторонніх юридично зобов'язуючих правил і норм, що регулюють міжнародну торгівлю послугами, є Генеральна угода про торгівлю послугами, яка функціонує як рамкова угода в системі міжнародного правового регулювання.

Послуги є одним з основних секторів сучасної економіки і відіграють важливу роль у формуванні валового внутрішнього продукту (ВВП) та зайнятості. Аналіз їхнього внеску дозволяє краще зрозуміти структуру економічного розвитку країн, а також очікування щодо змін, пов'язаних з глобалізацією, цифровізацією та змінами в структурі попиту. Нижче наведені основні аспекти ролі сектора послуг у економіках різних країн на глобальному рівні.

У країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) частка послуг у ВВП становить в середньому 64-66% (за даними TheGlobalEconomy.com, у 2023 році вона становитиме 64,43%) [17]. Це охоплює такі сфери як, оптова та роздрібна торгівля, готельні та ресторанні послуги, транспорт, фінанси, професійні, адміністративні, освітні, медичні та ін.

Протягом останніх десятиліть частка сектору послуг у ВВП поступово зростала майже в усіх країнах з різним рівнем економічного розвитку. Це особливо помітно в країнах з високим рівнем доходу, де розвиток інформаційних технологій, фінансів та бізнес-послуг сприяє збільшенню доданої вартості в цьому секторі. Наприклад, за даними ОЕСР, у країнах Єврозони та інших країнах ЄС частка послуг у ВВП у період з 1995 по 2003 рік у деяких країнах зросла приблизно з 60% до понад 65% [18].

Хоча середній показник в країнах ОЕСР та інших розвинених країнах є високим, у країнах, що розвиваються, ця частка може бути значно нижчою залежно від структури економіки, рівня індустріалізації, рівня технологій та інвестицій у людський капітал. Наприклад, TheGlobalEconomy.com показує, що навіть між країнами ОЕСР існують відмінності: у Люксембурзі приблизно 80-81% ВВП припадає на послуги, тоді як в інших, менш розвинених країнах цей показник значно нижчий [19].

Розглянемо вплив сфери послуг на зайнятість. У глобальному масштабі частка зайнятості у сфері послуг у трьох основних секторах (сільське господарство, промисловість та послуги) змінюється: у 1990-х роках приблизно третина робочої сили була зайнята у сільському господарстві, тоді як сьогодні цей показник значно знизився, і значна частина зайнятих працює у сфері послуг. Зокрема, згідно з доповіддю Our World in Data за 2019 рік, приблизно 51% світової робочої сили зайнято в секторі послуг, тоді як у 1991 році цей показник становив приблизно 34% [20].

У 2019 році частка працівників сфери послуг у загальній зайнятості в країнах ОЕСР становила приблизно 72,65%. Наприклад, у 1991 році цей показник становив приблизно 61-62%. Ця тенденція свідчить про зростаючу роль сфери послуг у створенні робочих місць [21].

Сектор послуг зазвичай відіграє важливу роль у зайнятості жінок. Наприклад, згідно з доповіддю, Світового банку та СОТ, у 2000 році частка жінок, зайнятих у секторі послуг, становила приблизно 44%, а до 2021 року цей показних зріс до 59%. Серед чоловіків цей показник нижчий, і сектор

послуг становить приблизно 45% зайнятості. Країни із середнім та нижче середнього рівнем доходу також демонструють значне зростання зайнятості жінок у секторі послуг [22]. Для прискорення розширення прав та можливостей вимагає дій, що включають надання жінкам фінансових ресурсів, збільшення змістової участі в секторах, де жінки недостатньо представлені, та трансформацію систем догляду, щоб жінки більше не несли тягаря неоплачуваного догляду та домашньої роботи. Проаналізувавши, можна відмітити, що жінки витрачають на це в середньому приблизно втричі більше часу, ніж чоловіки, що обмежує їхній час та можливості для освіти та оплачуваної роботи. Отже, необхідно значно підвищити економічну рівність між статями, щоб забезпечити жінкам безперешкодний доступ до ресурсів, можливостей та посад, пов’язаних з прийняттям рішень.

У табл. 1.3 наведено порівняльний аналіз щодо ролі послуг у формуванні ВВП та зайнятості в Україні та деяких країнах Центрально-Східної Європи (Польща, Румунія, Угорщина).

Таблиця 1.3 – Порівняльний аналіз ролі послуг у формуванні ВВП та зайнятості (2024 р)

Країна	Частка послуг у ВВП (2024 р)	Частка зайнятості у секторі послуг/зайнятість у послугах (2024 р)
Україна	60,62%	60,67%
Польща	59,94%	60%
Угорщина	59,73%	64,4%
Румунія	54%	56%

Джерело: створено автором на основі [17].

Порівняльний аналіз показує, що Україна загалом слідує регіональним тенденціям, але має потенціал для подальшого зростання завдяки інноваційним та цифровим сегментам сектору послуг.

На відміну від торгівлі товарами, міжнародна торгівля послугами є більш складною і специфічною сферою регулювання. Це зумовлено нематеріальним характером послуг, тісною взаємодією між постачальником і споживачем, необхідністю залучення людського капіталу та низкою регуляторних, правових та інституційних особливостей, які відрізняються в різних країнах. У контексті глобалізації та зростаючої ролі послуг у світовій економіці необхідно встановити єдині міжнародні правила, які могли б забезпечити лібералізацію та стабільний розвиток цього ринку. Тому в рамках багатосторонньої торговельної системи, інституційно закріпленої у Світовій організації торгівлі (СОТ), було розроблено Генеральну угоду про торгівлю послугами (ГАТС), яка до сьогодні є основним документом міжнародного регулювання в цій сфері [23]. До появи ГАТС торгівля послугами регулювалася двосторонніми та регіональними схемами. Однак кожна з цих угод мала досить вузьку спрямованість. США уклали низку договорів про дружбу, торгівлю та судноплавство, які регулювали відносини між країнами щодо конкретних послуг, таких як авіація, судноплавство та зв'язок. Єдиною наднаціональною організацією був ЄС, що мала значний досвід у сфері регіональної лібералізації торгівлі послугами.

Угода ГАТС була прийнята в 1995 році під час Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів і вперше в історії закріпила принципи міжнародної лібералізації торгівлі послугами [24]. Угода поширюється на всі види послуг, за винятком тих, які держава надає на некомерційній основі [23]. Документ є унікальним у своїй спробі поєднати принципи багатосторонньої торгівлі (універсальність, прозорість, недискримінація) з необхідністю враховувати національні регуляторні особливості та рівень розвитку країн [25].

Угода ГАТС охоплює чотири основні способи надання послуг:

– Транскордонні поставки (спосіб 1) – коли послуга надається з території однієї країни на територію іншої (наприклад, дистанційне консультування, програмне забезпечення).

– Споживання за кордоном (спосіб 2) – коли споживач подорожує до іншої країни з метою використання послуги (туризм, медичне лікування).

– Комерційна присутність (спосіб 3) – коли іноземний постачальник відкриває філію або дочірню компанію з метою надання послуг.

– Присутність фізичних осіб (спосіб 4) – тимчасове перебування фахівців в країни-імпортері [24].

Основні принципи, на яких базується генеральна угода з торгівлі послугами (ГАТС) наведено у табл. 1.4.

Таблиця 1.4 – Основні принципи ГАТС

Принцип	Зміст
Принцип найбільшого сприяння	Кожна держава-член СОТ зобов'язується надати іншим державам умови не менш сприятливі, ніж тим, що надаються будь-якій третій країні.
Прозорість та передбачуваність	Країни мають оприлюднювати свої закони, що стосуються торгівлі послугами, та повідомляти СОТ про будь-які зміни у відповідних положеннях
Національне ставлення	Іноземні постачальники послуг мають отримувати таке ж ставлення, як і місцеві постачальники, якщо держава взяла на себе такі зобов'язання
Поступова лібералізація	Ринки послуг відкриваються поступово через етапні переговори між країнами членами

Джерело: створено автором на основі [25].

Для застосування положень ГАТС ВТО створила Раду з торгівлі послугами, яка здійснює нагляд, координує переговори та аналізує національні звіти. Також встановлено конкретні процедури врегулювання спорів, які вже застосовуються на практиці [26].

Незважаючи на безпечні успіхи у формуванні багатосторонньої системи регулювання торгівлі послугами, вона все ще має значну кількість проблем і недоліків, які перешкоджають ефективному функціонуванню глобального ринку послуг. По-перше, це нерівномірний розподіл вигоди від лібералізації. Розвинені країни з потужними фінансовими, телекомунікаційними, освітніми та IT-компаніями отримують значні вигоди від відкриття ринків. Водночас країни, що розвиваються, ризикують втратити конкурентоспроможність своїх національних постачальників послуг через недостатню капіталізацію, технології та управлінські практики. Це створює дисбаланс і поглиблює залежність слабше розвинених країн від транснаціональних корпорацій [27].

Іншим важливим недоліком є надмірна складність регуляторних бар'єрів, які зберігаються навіть після прийняття ГАТС. Кожна країна зберігає за собою право регулювати доступ іноземних компаній до певних секторів, встановлювати вимоги до ліцензування, стандарти якості, квоти, обмеження на власність капіталу або обов'язкову локалізацію персоналу, а це означає, що на практиці навіть формально лібералізовані ринки залишаються закритими для більшості іноземних постачальників, Такі бар'єри особливо очевидні у фінансовому, освітньому та медичному секторах [28].

Не менш гострою проблемою є відсутність ефективного механізму врегулювання спорів к секторі послуг. Хоча ВТО передбачає механізм врегулювання спорів, практика показує, що процедури є тривалими і часто не призводять до швидкого та справедливого вирішення [26]. Саме це негативно позначається на передбачуваності та стабільності умов торгівлі в секторі послуг, який вимагає високого рівня довіри між учасниками ринку.

Особливі труднощі виникають у сфері міжнародної мобільності робочої сили. Більшість країн вагаються відкривати свої ринки праці навіть тимчасові для іноземних фахівців, оскільки побоюються ризику зростання безробіття серед місцевого населення та загрози соціальній стабільності, як наслідок, країни, що мають конкурентні переваги в секторі послуг, які вимагають великої кількості робочої сили або знань, часто не можуть повною мірою

реалізувати свій експортний потенціал через суворі візові та імміграційні обмеження [24]. Розвиток міжнародної мобільності робочої сили можна посилити за допомогою інноваційних інструментів, що сприяють циркулярній міграції, узгоджених заходів банків та інших фінансових служб, що знижують витрати на грошові перекази, а також кращих нормативних актів щодо найму висококваліфікованих працівників, включаючи вдосконалення управління людськими ресурсами в країнах походження мігрантів.

Оскільки положення ГАТС не враховують специфіку сучасної цифрової економіки, це створює низку регуляторних проблем, які наведено у табл. 1.5. Ці виклики пов'язані із застарілістю нормативної бази, відсутністю чітких правил для цифрових послуг, неврегульованістю оподаткування та недостатніми механізмами захисту даних і прав споживачів. Загалом, це знижує передбачуваність умов для учасників ринку.

Таблиця 1.5 – Проблеми регулювання торгівлі послугами в умовах цифровізації економіки

Аспект	Суть проблеми	Наслідки для міжнародної торгівлі послугами
Застаріла нормативна база ГАТС	Угода укладена у 1995 р., коли цифрові послуги майже не існували.	Наявні прогалини у регулюванні електронної комерції, фінтеху, телемедицини тощо.
Відсутність правил щодо цифрових послуг	Багато сучасних цифрових видів діяльності не підпадають під дію ГАТС.	Правові конфлікти між країнами через відсутність єдиних підходів до регулювання.
Проблеми оподаткування та юрисдикції	Невизначеність щодо того, де саме мають оподатковуватись цифрові транзакції.	Податкові суперечки між державами, подвійне оподаткування або уникнення сплати податків.
Захист персональних даних і кібербезпека	Відсутність уніфікованих стандартів захисту даних у сфері послуг.	Обмеження доступу до ринків, зниження довіри між учасниками торгівлі.

Джерело: складено автором на основі [29].

Не можна ігнорувати питання соціальної чутливості в деяких секторах послуг. Наприклад, освіта та охорона здоров'я вважаються більшістю країн такими, що служать основним інтересам суспільства. Лібералізація цих секторів може викликати суспільний опір через побоювання зростання цін, обмеження доступності та втрати соціальних гарантій. Як наслідок, країни уникають зобов'язань щодо відкриття цих ринків у багатосторонніх угодах, що зазвичай уповільнює темпи переговорів [30].

Крім того, в міжнародній торгівлі послугами існує помітний розрив між багатосторонніми та регіональними угодами. Переговори в рамках ВТО часто просуваються повільно і часто блокуються розбіжностями між групами країн, тоді як, регіональні угоди, такі як CETA або CPTPP, запроваджують більш прогресивні правила лібералізації. У результаті формується фрагментована система, коли окремі країни діють за різними нормами, що частково підриває універсальність принципів ГАТС [31].

Отже, сектор послуг відіграє важливу роль у формуванні ВВП та забезпеченні зайнятості в сучасній економіці. Його вплив на економічне зростання та соціальний розвиток є незаперечним. Успішне функціонування цього сектору залежить від багатьох факторів, зокрема технологічних інновацій, глобалізацій та соціальних змін. Розуміння цих процесів є ключовими для ефективного економічного управління та розробки політик, спрямованих на підтримку розвитку сектора послуг. У дослідженні встановлено, що важливу роль у системі регулювання міжнародного ринку послуг відіграють регіональні торговельні угоди, які використовуються як один з інструментів регулювання торгівлі, а в окремих випадках – як доповнення до режиму найбільшого сприяння. Такі угоди визнані додатковим методом лібералізації світової торговельної системи, що становить основу ідеології Світової організації торгівлі.

Як підсумок, сучасна система міжнародного регулювання торгівлі послугами має низку серйозних недоліків, серед яких нерівномірний розподіл вигод між країнами з різним рівнем розвитку, збереження складних

регуляторних бар’єрів, неефективність механізмів врегулювання спорів, обмеження мобільності робочої сили, відставання правових стандартів від цифровізації, а також суперечності між багатосторонніми та регіональними угодами. Подолання цих проблем вимагає реформування глобальної системи регулювання оновлення положень ГАТС з урахуванням нових економічних реалій та активної участі країн, що розвиваються, у формуванні майбутньої архітектури міжнародної торгівлі послугами.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було розглянуто теоретичні та методологічні основи функціонування світового ринку послуг, крім того його сутність, структуру, класифікаційні ознаки та особливості його розвитку у глобальній економіці. Визначено, що послуги є особливим видом економічної діяльності, результат якої не має матеріальної форми, але створює корисний ефект, спрямований на задоволення потреб суспільства.

Міжнародний ринок послуг охоплює широкий спектр діяльності, від фінансових послуг, транспорту та туризму до освіти, охорони здоров’я, інформаційних технологій та креативних галузей. Він формується під впливом фундаментальних законів ринкової економіки (вартість, попит і пропозиція, накопичення, пропорційний розвиток), а його розвиток характеризується високим ступенем динамічності, інноваційності та чутливості до глобальних перетворень.

Особливістю сучасного ринку послуг є зростаюча роль нематеріальних активів, людського капіталу, інтелектуальної власності та цифрових технологій, що створює передумови для переходу світової економіки до постіндустріальної моделі. Розширення спектру послуг та збільшення їх

частки у ВВП більшості країн підтверджують стратегічну важливість цього сектору.

У першому розділі показано, що міжнародна торгівля послугами здійснюється чотирма способами, передбаченими Генеральною угодою про торгівлю послугами (ГУТП): транскордонна поставка, споживання за кордоном, комерційна присутність та переміщення фізичних осіб. Така класифікація забезпечує юридичну гармонізацію та створює спільні засади для розвитку світового ринку послуг.

Було встановлено, що регулювання міжнародної торгівлі послугами ґрунтується на принципах найбільшого сприяння, національного режиму, прозорості, поступової лібералізації, прозорості. Однак, сучасна система багатостороннього регулювання, побудована в рамках СОТ, має низку недоліків: нерівномірний розподіл вигод між країнами з різним рівнем розвитку, складність регуляторних бар'єрів, обмежену мобільність робочої сили та невідповідність чинних стандартів новим викликам цифрової економіки.

Наразі сформована певна теоретико-методологічна база дослідження світового ринку послуг, яка базується на міждисциплінарному підході, використанні низки теорій, дає базу для розуміння сенсу та природи цього ринку, певною мірою розкриває тенденції та фактори його розвитку.

Слід зазначити, що сектор послуг є основним двигуном світового економічного зростання, визначає конкурентоспроможність країн і становить основу розвитку інноваційних секторів. Для його ефективного функціонування необхідне вдосконалення міжнародних механізмів регулювання, адаптація до умов цифровізації, посилення участі країн, що розвиваються, у глобальних ланцюгах створення вартості та розробити національні стратегії розвитку експорту послуг.

РОЗДІЛ ІІ АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПОСЛУГ

2.1 Структура та обсяги міжнародного ринку послуг

Експерти оцінюють структуру світового ринку сировини з трьох точок зору: регіональної або географічної, сировино-секторальної та соціально-економічної. Відповідно до регіональної структури міжнародного ринку розрізняють рики окремих країн або їх групи, а саме ринки Азії, Латинської Америки, Африки, Північної Америки (НАФТА), Австралії та Нової Зеландії (АНСЕРТА), Середньої та Східної Європи (СЕFTA), євразійських країн (SNS) та західноєвропейського спільного ринку країн ЄС (рис.2.1) [32].

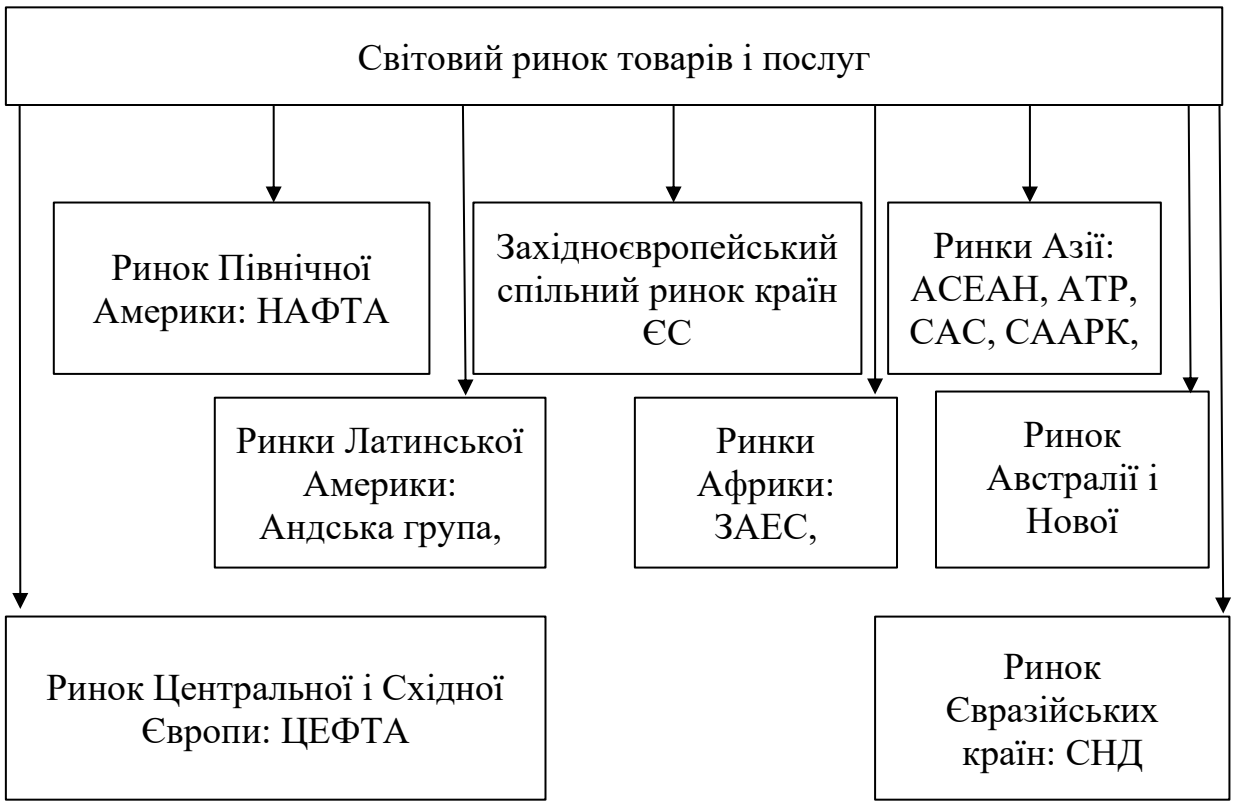

Рисунок 2.1 – Регіональна структура світового ринку
Джерело: створено автором на основі [32].

Глобальний ринок за товарно-галузевою структурою складається з окремих сировинних ринків, які відповідають ринку певного товару або його частини. Така класифікація базується на Міжнародній класифікації Організації Об'єднаних Націй, Стандартній міжнародній торговельній класифікації (SITC), Брюссельській митній номенклатурі та Гармонізованій системі позначення товарів.

Товарно-галузева характеризується трьома основними групами товарів: готовою продукцією, сировиною та напівфабрикатами, а також послугами.

Кожна група товарів складається з підгруп товарів, які можуть бути самостійними ринками. Наприклад, ринок промислових сировинних матеріалів об'єднує ринки чорних і кольорових металів, дорогоцінних каменів, хімічної сировини тощо.

Залежно від ступеня монополізації та типу торговельних угод міжнародний ринок має таку структуру:

– монополістичний, де домінує один постачальник (ринок діамантів);

– олігополістичний, де домінує група великих постачальників (ринок нафти);

– атомізований, де низька концентрація товарів багатьох постачальників і сильна конкуренція (ринки текстилю, одягу та інші).

У структурі світової торгівлі послугами переважають такі види діяльності, як транспортні послуги та вантажні перевезення, кредитні, фінансові, страхові операції, а також послуги, які пов'язані з обміном наукових та технічних знань.

Міжнародний ринок послуг функціонує відповідно до фундаментальних законів ринкової економіки: закону вартості, закону попиту і пропозиції, закону зростання продуктивності праці, закону накопичення та закону пропорційного розвитку. Найважливішими закономірностями розвитку ринку послуг є поступове включення нових країн до глобального ринку послуг, переплетення їх економічних інтересів та динамічний розвиток національних

ринків послуг. Міжнародний ринок послуг характеризується низкою особливостей, вивчення яких дозволяє більш детально проаналізувати ринок та його окремі елементи (рис.2.2).

Рисунок 2.2 Особливості міжнародного ринку послуг

Джерело: створено автором на основі [33].

З урахуванням основних характеристик та особливостей послуг, ГАТС розробила чотири основні способи надання послуг (табл.2.1), ці способи торгівлі послугами були визнані ГАТС у 1995 році, що створило міжнародну правову базу для регулювання торгівлі послугами. Кожен із цих способів

враховує специфічні характеристики конкретного виду послуг, безпосередні уподобання споживачів тощо.

Таблиця 2.1 – Форми міжнародного надання послуг відповідно до класифікації ГАТС

Спосіб	Характеристика
Транскордонне надання.	Послуга з території однієї країни поставляється на територію іншої, тобто послуга перетинає державний кордон країни (транспортні, телекомунікаційні, інформаційні послуги тощо).
Споживання за кордоном	Споживач з однією країни купує і споживає послугу на території іншої країни, сама послуга і продавець не переміщуються через кордон (споживання під час закордонної поїздки)
Комерційна присутність	Надання послуги фірмо на території іншої країни через комерційну присутність, тобто за допомогою філії або дочірнього підприємства. При цьому послуга і споживач через кордон не переміщуються (банківські, страхові, консалтингові, туристичні послуги тощо)
Переміщення фізичних осіб	Присутність фізичних осіб, що надають послугу. Послуга пов’язана з безпосередньою діяльністю людей, які переїжджають за кордон до країни, де знаходиться споживач послуги (приїзд консультанта, представників іноземного банку, у зв’язку з відкриттям нової філії тощо).

Джерело: створено автором на основі [34].

Особливість міжнародної торгівлі послугами полягає в тому, що послуги мають неутілену форму, їх придбання пов’язане з великим ризиком, оскільки визначити їх якість досить складно, а послуги, як правило, виробляються і споживаються одночасно; відсутність або наявність факту перетину послугою кордону не може виступати критерієм експорту послуги.

Різноманітність послуг, що реалізуються на світовому ринку, дозволяє виділити більш вузькі спеціалізовані ринки послуг, які представлені на рис. 2.3.

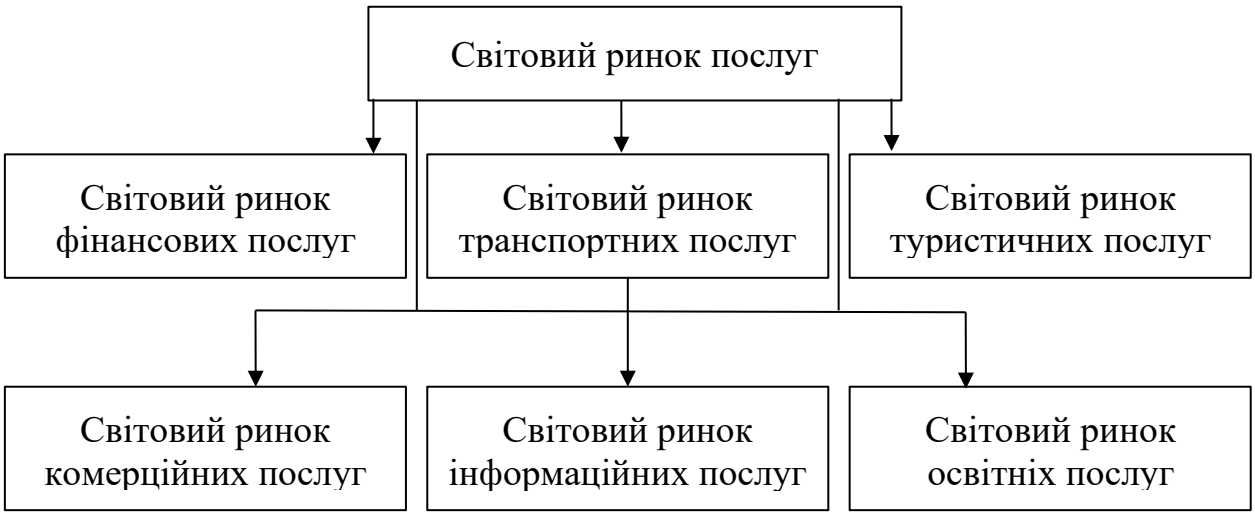

Рисунок 2.3 – Галузева структура світового ринку послуг
Джерело: складено автором самостійно.

Отже, міжнародний ринок послуг є складовою світового ринку, що виділилася з раніше єдиного ринку фізичних товарів і послуг. З урахуванням сформованих трактувань економічної категорії «міжнародний ринок послуг», є сукупність взаємовідносин суб'єктів міжнародного співтовариства з приводу надання послуг. Міжнародний ринок послуг відображає взаємодію попиту та пропозиції та характеризується такими особливостями, як системність розвитку, висока чутливість до кон'юнктури ринку, висока швидкість обороту капіталу, високий ступінь диференціації продукту за споживчими характеристиками, виражена сегментованість попиту на послуги, суттєвість бар'єрів входу на ринок.

Згідно з щорічною доповіддю, ЮНКТАД «Торгівля послугами 2023», світовий експорт послуг досяг приблизно 7,9 трильйона доларів США у 2023 році, що становить темпи зростання приблизно на 8% порівняно з попереднім роком [35]. Також підтверджують дані СОТ-ОЕСР з набору даних BaTiS, які

оцінюють світову торгівлю послугами приблизно в 7,6 трильйона доларів США у 2023 році.

Для порівняння, у структурі світової торгівлі (товари + послуги) частка послуг зросла, згідно зі звітом СОТ «Світова статистика торгівлі 2023», товари становили близько 75,3% торговельного обороту, а послуги – 24,7%, тоді як у попередньому періоді частка послуг була меншою – близько 22,2% у 2022 році [36].

Сучасна структура світового ринку послуг усе більшу роль відіграють цифрові сервіси, які можна надавати віддалено через інтернет або через інші засоби телекомунікації. За оцінками міжнародної організації BaTiS, частка таких послуг у світовій торгівлі послугами помітно зросла: у 2005 році вона становила близько 43%, то у 2023 році – 55% [37]. Крім того, цифрові послуги розвиваються набагато швидше, ніж традиційні. Протягом останніх десяти років темпи їх зростання постійно перевищували темпи зростання нецифрових послуг, що свідчить про поступовий зсув структури світової торгівлі на користь цифрового сегмента [38].

Згідно з даними Конференції Організації Об’єднаних Націй з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), у 2023 році найшвидше зростання експорту послуг було зафіксовано в Латинській Америці та Карибському басейні, де збільшення склало приблизно 12%. Водночас найвище зростання імпорту було зафіксовано в Азії та Європі, де показники перевищили 10% [35]. Отже, можемо зробити висновок, що поступове розширення участі країн, що розвиваються, у світовій торгівлі послугами та посилення регіонального різноманіття цього ринку.

Основні експорте послуг продовжують займати значну частку світового ринку. Згідно з даними Конференції Організації Об’єднаних Націй з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), у 2023 році на десятку найбільших країн, що розвиваються, припадало ≈ 21% світового експорту послуг, що на 5 процентних пунктів більше, ніж у 2010 році. Подібна стратегія свідчить про

зростаючу роль розвинених і більш активних економік у торгівлі послугами, а також про відносну силу провідних країн, що розвиваються [35].

2.2 Провідні країни-експортери та імпортери послуг

Світова торгівля послугами у 2023-2024 роках характеризувалася як висока концентрація, тобто багато країн становили значну частку світового експорту, так і поступовим розширенням активної участі, зокрема серед країн, що розвиваються. Загальний обсяг світового експорту послуг оцінюється приблизно в 7.9 трлн доларів у 2023 році – це відображає потужне відновлення після пандемії та значний внесок таких сегментів, як подорожі та послуги, що надаються в цифровому форматі [35].

Найбільший та стабільний внесок у світовий експорт послуг роблять кілька провідних держав. У 2024 році експорт послуг США склав 1152,7 мільярда доларів, а імпорт послуг США – 840,9 мільярда доларів. За 2022 – послуги, надані іноземним особам через іноземні філії багатонаціональних компаній США (МНК), становили 2114.1 мільярда доларів США, а послуги, надані особам США через американські філії іноземних СНК, становили 1517,8 мільярда доларів США. У 2022 році філії надавали більшість послуг іноземцям Сполученими Штатами та американським особам іноземними ринками [39].

Завдяки високорозвиненим фінансовим та бізнес-послугам, Велика Британія також є одним з найбільших експортерів. За різними оцінками, експорт її послуг перевищує 500-600 мільярдів доларів США у 2025-2026 роках Німеччина та Ірландія будуть серед лідерів у номінальному вираженні [40].

Аналіз даних таблиці 2.2 свідчить, що США і Велика Британія спеціалізуються на високотехнологічних і фінансових послугах, тоді як Індія

орієнтується на IT-аутсорсинг та інші знанні сервіси. Таким чином, відображаються різні моделі розвитку сервісного сектору – інноваційну (США, Велика Британія) та трудоємну (Індія).

Таблиця 2.2 – Порівняльна галузева структура експорту послуг провідних країн світу за 2024 рік

Галузь	США	Велика Британія	Індія
Фінансові послуги	22%	29%	6%
IT та комунікації	19%	15%	46%
Інші бізнес-послуги	28%	27%	23%
Ліцензії та роялті	14%	9%	4%
Подорожі	10%	12%	9%
Інше	7%	*%	12%

Джерело: створено автором на основі [1, 4, 39].

Серед азіатських країн Китай та Індія відіграють помітну роль, але їхні позиції відрізняються за динамікою. Китай був одним з найбільших експортерів послуг серед країн, що розвиваються, але у 2023 році його експорт послуг впав приблизно до 381 млрд доларів США – зменшення приблизно на 10% у річному обчисленні, через операційні та структурні фактори внутрішньої економіки та зовнішній попит [40].

Однак Індія продемонструвала вражаючий імпульс, згідно зі звітом UNCTAD, який наведено в таблиці 2.3. Ці дані підтверджують зміцнення її позицій як одного з ключових факторів зростання світового ринку послуг у середньостроковій перспективі. Зростання експорту послуг Індії в першу чергу обумовлено процвітанням сектора інформаційних технологій, аутсорсингу бізнес-процесів, фінансових та інженерних послуг. Швидка цифровізація, інвестиції в людський капітал та конкурентоспроможність на світовому ринку праці забезпечили країні значну перевагу перед іншими економіками, що розвиваються. В результаті Індія поступово переходить від

статусу постачальника дешевої робочої сили до статусу важливого центру високотехнологічних послуг із високою доданою вартістю.

Таблиця 2.3 – Експорт послуг Індії: сучасний стан та прогноз розвитку

Показник	2023 рік	Тенденція / Прогноз (2025-2026 рр.)	Основні рушійні сили зростання
Обсяг експорту послуг	≈ 345 млрд доларів США	Подальше зростання та розширення присутності у світовій торгівлі послугами	ІТ-послуги, бізнес-послуги, туристичні та транспортні послуги
Темп зростання експорту	+11,4% (порівняно з попереднім роком)	Очікується збереження високих темпів	Цифровізація, інноваційність, розвиток наукоємних секторів
Роль у світовій економіці	Важливий регіональний лідер серед країн, що розвивається	Зміцнення позицій у цифрових та інтелектуальних нішах	Активна інтеграція у глобальний ринок послуг

Джерело: створено автором [41].

Ірландія є ще одним великим експортером послуг. У 2023 році експорт послуг країни склав 397,6 мільярдів, що на 11.9% більше, ніж у 2022 році. Останні дані Організації Об’єднаних Націй щодо торгівлі та розвитку доводять, що Ірландія зараз є шостим за величиною експортером фінансових послуг у світі та 19-ою за величиною міжнародного банківського сектору у світі [45]. Економічна та політична стабільність Ірландії, а особливо її реакція на світову фінансову кризу, залишаються ключовими компонентами її привабливості пропозиції для цього сектору. Сприятлива податкова політика приваблює великі технологічні компанії, такі як Google, Facebook та Apple, розміщувати свої європейські штаб-квартири в Ірландії, що сприяє експорту комп’ютерних послуг [42].

У таблиці 2.4 подані аналітичні дані BaTiS, які відображають концентрацію світового ринку послуг.

Таблиця 2.4 – Аналітичні дані BaTiS (Збалансована торгівля послугами OECP-COT)

Показник	Значення / Оцінка (2025 р)	Аналітичне значення
Частка 10 найбільших експортерів у світовому експорті послуг	50-60%	Висока концентрація ринку, домінування провідних країн
Характеристика ринку послуг	Висока концентрація	Обмежений доступ для нових великих гравців, наявність бар'єрів входу
Особливість підходу BaTiS	«Збалансована» методологія	Коригування офіційних даних для узгодження експорту й імпорту між країнами
Аналітична користь BaTiS	Поглиблене розуміння торговельних відносин між партнерами	Забезпечує точнішу картину глобальних потоків послуг

Джерело: створено автором на основі [43].

Окрім провідних експортерів, є і країни імпортери, які формують попит на глобальні структури та одним із найбільших імпортерів залишається США з обсягом витрат близько 841 млрд доларів США у 2024 році. Високий рівень імпорту спостерігається також у Китаї, Німеччині, Франції, Великої Британії та Японії – це пояснюється зростанням внутрішнього попиту, розвитком цифрових технологій і високою потребою у наукоємних послугах. Розвинені країни активно розробляють відповідні політики для прискорення модернізації та трансформації своїх виробничих галузей з метою збереження лідируючих позицій у сфері виробничої конкурентоспроможності. Дані узагальнено в таблиці 2.5.

Країни, що розвиваються, використовують свої переваги, а також різні можливості, зміцнюючи співпрацю з глобальною промисловістю,

розширюючи міжнародний ринок, підвищуючи рівень розвитку промисловості та посилюючи міжнародну конкурентоспроможність своєї промисловості.

Таблиця 2.5 – Основні країни-імпортери послуг у світі (2023-2024 рр.)

Країна	Орієнтований обсяг імпорту послуг (2023 – 2024 рр.)	Основні сфери імпорту послуг	Ключові фактори зростання
США	≈ 841 млрд. дол. США	Технології, фінанси, торгівля, туризм	Високий рівень споживання, глобальна взаємозалежність ринків
Німеччина	Високий рівень імпорту послуг	Промислові, інжинірингові та IT-послуги	Сильний промисловий сектор, потреба в аутсорсингу
Велика Британія	Стабільно високий рівень	Фінансові, консалтингові, освітні послуги	Лондон як світовий фінансовий центр
Франція	Високий імпорт, особливо у сфері туризму та бізнес-послуг	Туризм, освіта, транспорт	Розвинений туристичний сектор, попит на цифрові послуги
Японія	Значний обсяг імпорту	Технології, фінансові послуги, транспорт	Старіння населення, цифровізація економіки

Джерело: складено автором на основі [39].

Важливо враховувати не тільки абсолютні обсяги експорту та імпорту, а й роль окремих країн як нетто-експортерів чи нетто-імпортерів послуг. Сполучені Штати, Велика Британія та Індія є потужними нетто-експортерами завдяки своїм розвиненим секторам фінансових, цифрових та корпоративних послуг, тоді як Німеччина, Франція та Японія поєднують знаяний імпорт високотехнологічних та інженерних послуг із розвитком власних експортних

ніш. Підсумок позицій основних економік у глобальній торгівлі послугами наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Позиції окремих країн у світовій торгівлі послугами (2024-2025 рр.)

Країна	Роль у світовій торгівлі послугами	Основна спеціалізація	Баланс позиції
США	Лідер за експортом і один з найбільших імпортерів	Фінансові, IT- та інші бізнес-послуги	Виражений нетто-експортер
Велика Британія	Один із глобальних центрів послуг	Фінансові, консалтингові, юридичні послуги	Нетто-експортер
Німеччина	Великий імпортер і експортер послуг	Інженерія, логістика, IT-послуги	Помірний нетто-імпортер
Франція	Важливий європейський учасник ринку	Туризм, транспорт, бізнес-послуги	Відносно збалансована
Японія	Значний імпортер високотехнологічних послуг	Технологічні фінансові, транспортні послуги	Нетто-імпортер
Індія	Один з ключових експортерів знаннєвих послуг	IT-аутсорсинг, BPO, програмування	Яскравий нетто-експортер
Китай	Великий ринок і виробничий центр	Транспортні, логістичні та цифрові послуги	Поєднання значного експорту та імпорту

Джерело: складено автором на основі [35, 39, 40].

Основні експортери послуг мають значні відмінності у структурі та орієнтації своїх експортних портфелів. США та Велика Британія характеризуються диверсифікованою структурою, в якій переважають фінансові, інтелектуальні та цифрові послуги. Ірландія, Нідерланди та Сінгапур є важливими регіональними центрами у сфері послуг для підприємств, забезпечуючи посередництво та координацію між транснаціональними компаніями. Індія залишається прикладом країни,

експорт якої базується переважно на знаннях, зокрема на ІТ-послугах, програмуванні та аутсорсингу бізнес-процесів (BPO). З іншого боку, Китай поєднує в структурі своїх експортних поставок транспортні послуги, туризм та спеціалізовані комерційні послуги, що відображає диверсифікацію його економіки. Згідно з даними ЮНКТАД, опублікованими в щорічному бюлетені Trade in Services Bulletin, динамічним сектором світової торгівлі залишається сектор «інших бізнес-послуг», який включає професійні послуги, ІТ-послуги, дослідження та розробки, а також технічну підтримку. Саме ці сектори є основним двигуном зростання експорту в більшості великих економік світу.

Географічні зміни в структурі світового ринку послуг підсумовані в таблиці 2.7, яка показує зростання активності країн Півдня поряд із традиційними центрами світової торгівлі.

Таблиця 2.7 – Регіональна динаміка експорту послуг у 2024 році

Регіон	Динаміка експорту послуг (2024 р.)	Характеристика розвитку	Частка у світовому експорті / Тенденції
Латинська Америка та Карибський басейн	+12%	Найвищі темпи зростання серед всіх регіонів	Активне розширення частки ринку, зростання ролі країн Глобального Півдня
Африка	Високі, після Латинської Америки	Зростання експорту послуг, диверсифікація економіки	Зростаюча участь у глобальних ланцюгах створення вартості
Європа	Стабільне зростання	Зміцнення позицій цифровими і бізнес-послугами	Висока частка у світовому експорті (Західна Європа)
Північна Америка	Помірне зростання	Лідер за абсолютними обсягами експорту	Концентрація великої частини світового ринку послуг
Азія (основні центри: Китай, Індія, Сінгапур)	Стійке зростання	Висока динаміка у сфері ІТ, транспорту та фінансів	Значна роль у глобальній торгівлі послугами

Джерело: створено автором на основі [44].

Виходячи з таблиці, можна зробити висновок, що регіональна динаміка експорту послуг у 2024 р свідчить про посилення ролі країн Глобального Півдня, а саме Латинської Америки, Африки та провідних азійських економік, які демонструють вищі темпи зростання порівняно з традиційними центрами міжнародної торгівлі. Водночас Європа та Північна Америка зберігають провідні позиції за обсягами експорту завдяки розвиненим цифровим, фінансовим та бізнес-послугам, що формує багатогранну структуру світового ринку послуг.

Іншою важливою тенденцією є зростання ролі цифрових послуг у загальному експорті. OECD-WTO BaTiS відзначила значне збільшення частки таких послуг за останнє десятиліття. На них вже припадає значна частка експорту з провідних країн-експортерів, зокрема США, Індії та Ірландії. Цифрові послуги не тільки розвиваються швидше, ніж традиційні сегменти, але й змінюють географію торгівлі [46]. Віддалені постачальники отримують доступ до ринків не вимагаючи фізичної присутності, відкриваючи можливості для нових експортерів, одночасно посилюючи конкуренцію.

Незважаючи на прогрес у міжнародному дискусіях щодо положень, пов’язаних з цифровою торгівлею, дані Індексу обмежень торгівлі цифровими послугами ОЕСР свідчать про те, що внутрішнє регулювання, яке впливає на цифрову торгівлю, стає все більш жорстким, особливо в частині інфраструктури та підключення до мережі. Середній рівень обмежень у країнах ОЕСР та Америці нижчий, ніж у країнах Африки та Азії, що включені до бази даних. Однак, в Африці досягнуто значний прогрес у зниженні бар’єрів для цифрової торгівлі та скороченні розриву з більш розвиненими економіками. Тим часом, стійкі значні розбіжності в регуляторних нормах між країнами не тільки підвищують ризик фрагментації в цифровій сфері, але й ускладнюють транскордонний обмін послугами, тим стримує створення прозорої та передбачуваної правил для учасників світового ринку послуг.

Узагальнені показники провідних країн-експортерів послуг наведено в табл. 2.8, що ілюструє масштаби експорту та особливості структурних економік.

Таблиця 2.8 – Основні країни-лідери світового ринку послуг

Країна	Обсяг експорту послуг	Основні напрями експорту	Характеристика / Тенденції
США	≈ 1,15 трлн дол. США	Фінансові, програмні, професійні, креативні послуги	Абсолютний лідер світового ринку; формує глобальні стандарти та моделі ціноутворення
Індія	≈ 345 млрд дол. США	ІТ, ВРО, подорожі, транспорт	Один із ключових центрів експорту знань; швидке зростання цифрових секторів
Китай	≈ 381 млрд дол. США	Логістика, транспорт, цифрові послуги	Спостерігалася негативна динаміка у 2024 р., водночас розвивається сектор цифрових послуг
Велика Британія	Високий рівень (понад 400 млрд дол. США)	Фінансові та бізнес-послуги	Традиційний світовий центр фінансових сервісів, стабільне зростання експорту
Німеччина	Високий рівень (≈ 380 млрд дол. США)	Бізнес-, інжинірингові та ІТ-послуги	Висока частка експорту пов’язана з промисловими й технічними рішеннями

Джерело: створено автором на основі [39].

Отже, країни-лідери не тільки формують номінальні обсяги, а й визначають стандарти, моделі ціноутворення та інструменти надання послуг на світовому ринку.

Стосовно імпорту слід зазначити, що високі витрати на імпорт у промислово розвинутих країнах повідомляють як про високий внутрішній попит на складні послуги (фінансові рішення, технологічні платформи,

професійні консультації), так і про відкритість для зовнішніх представників, це одночасно створює можливості для експортерів і посилює конкуренцію на внутрішніх ринках імпортерів.

Згідно з даними представленими в таблиці 2.9, у 2024 році на промислово розвинені країни припадало понад 65% світового експорту послуг і майже 67% світового імпорту – це свідчить про домінування високотехнологічних країн у світовій торгівлі. На країни, що розвиваються, припадає більше третини загального експорту, і їх частка неухильно зростає за рахунок розвитку цифрових послуг, туризму, транспортної логістики. Країни з перехідною економікою поки що мали лише обмежений вплив, але їхній потенціал у сфері ІТ та освітніх послуг зростає. Зростання частки країн, що розвиваються, значною мірою пов’язане з розширенням експорту вищезазначених послуг, тоді як для держав з перехідною економікою ключовим резервом інтеграції у світовий ринок послуг є інвестиції в цифрову інфраструктуру та розвиток людського капіталу.

Водночас висока концентрація потоків послуг у групі провідних економік посилює їх вплив на формування світових стандартів, умов доступу до ринків, що ускладнює конкуренцію для менш розвинених країн. Щоб зменшити цю нерівність, країнам, що розвиваються та країнам з перехідною економікою варто розширювати перелік послуг, які вони продають за кордон, більше працювати у сферах із високою доданою вартістю та активніше брати участь в міжнародних угодах, які допомагають зміцнити їх позиції на міжнародному ринку. Наприклад, показовим є досвід Естонії та Литви, які змогли сформувати конкурентні переваги в експорті цифрових державних сервісів, фінтех- та ІТ-послуг завдяки системним інвестиціям у електронне врядування, освіту та інновації. Подібну траєкторію демонструє й Польща, використовуючи доступ до ринку ЄС та активне залучення іноземних інвестицій, перетворилася на один з регіональних центрів експорту аутсорсингових та бізнес-послуг.

Таблиця 2.9 – Структура світової торгівлі послугами за групами країн у 2024 році

Група країн	Експорт послуг, млрд дол.	Частка у світовому експорту, %	Імпорт послуг, млрд дол.	Частка у світовому імпорті, %	Основні сектори послуг
Розвинені країни	5150	65,2	4870	66,8	Фінансові, ІТ, бізнесові, освітні, консалтингові послуги
Країни, що розвиваються	2540	32,2	2210	30,3	Туризм, транспорт, телекомунікації, ІТ-аутсортинг
Країни з перехідною економікою	210	2,6	200	2,9	Транспорт, технічні, освітні, інженерні послуги
Світ загалом	7900	100	7280	100	-

Джерело: створено автором на основі [47, 48, 49].

За попередніми оцінка міжнародних організацій структура міжнародного ринку послуг у 2025 р. змінюється еволюційно, без різких зрушень порівняно з 2024 р. Розвинені країни надалі забезпечують домінуючу частку світового експорту та імпорту послуг, однак частка країн, що розвиваються, поступово зростає завдяки випереджаючим темпам зростання цифрових, логістичних та туристичних послуг. Найвищу динаміку демонструють провідні азійські експортери (насамперед Китай, Індія, Південна Корея, Сінгапур), які зміцнюють позиції у групі найбільших експортерів послуг. Водночас країни Латинської Америки, Африки та держави з перехідною економікою, хоча й залишаються відносно невеликими гравцями за обсягами. Узагальнена оцінка змін у 2025 році наведена в табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Оцінка динаміки світової торгівлі послугами за групами країн у 2025 році.

Група країн	Оцінка динаміки експорту послуг у 2025 р.	Оцінка динаміки імпорту послуг у 2025 р.	Основні рушійні сили розвитку
Розвинені країни	Помірне зростання, збереження лідерства у світовому експорті	Стійке зростання попиту на складні фінансові та IT-послуги	Цифровізація, хмарні сервіси, R&D.
Країни, що розвиваються	Випереджаюче зростання, поступове збільшення частки на ринку.	Нарощування імпорту технологічних та інфраструктурних послуг.	Аутсорсинг, туризм, модернізація економік.
Країни з перехідною економікою	Повільне зростання з низької бази, посилення нішевих сегментів.	Висока залежність від імпорту IT- та професійних послуг.	Інтеграція в глобальні ланцюги створення вартості, розвиток людського капіталу.
Світ загалом	Подальше відновлення й зростання швидше, ніж у торгівлі товарами.	Стабільний попит на цифрові, транспортні та бізнес-послуги.	Цифровізація, ШІ, роль країн Глобального Півдня.

Джерело: створено автором на основі [43, 45, 47].

Технологічний прогрес, особливо у сфері цифрових послуг, має значний вплив на структуру міжнародної торгівлі послугами [42]. Розвиток штучного інтелекту (ШІ) сприяє зростанню експорту цифрових послуг завдяки підвищенню попиту, економії коштів та підвищенню інноваційного потенціалу.

Глобалізація та зменшення торговельних бар’єрів сприяють розвитку міжнародної торгівлі послугами [50]. Країни, які активно впроваджують цифрові платформи, мають значні переваги в експорті послуг [42].

Зміна споживчих уподобань також впливає на структуру попиту на послуги. Попит на високоякісні та індивідуальні послуги зростає, що вимагає від постачальників послуг готовності до адаптації та інновацій [51].

Слід підкреслити, що статистичне представлення експорту та імпорту послуг покращуються завдяки ініціативам ОЕСР-СОТ (BaTiS). Вони дозволяють порівнювати «збалансовані» потоки між партнерами та краще оцінювати фактичний розподіл вигод. Однак, навіть з покращеними даними, картина свідчить про високу концентрацію (країни-лідери займають більшу частку ринку), високі темпи зростання цифрових послуг і швидке зміщення центру ваги експорту послуг до Азії та деяких регіонів, що розвиваються, зокрема Індія, Південна Корея та Сінгапур.

Провідні країни-експортери, такі як США, Великобританія, Німеччина, Ірландія, Китай, Індія та ін., продовжують домінувати в конфігурації світового ринку послуг, як за номінальним обсягом, так і за якісними характеристиками: технологічна структура, частка цифрових послуг та бізнес-послуг. Імпортери, насамперед великі споживчі та промислові ринки – США, Китай, країни ЄС, Японія, генерують стабільний попит, підтримуючи експортні потужності провідних постачальників. Водночас очевидні структурні зміни: цифровізація прискорює трансформацію експортних портфелів, зростає роль азіатських експортерів, але зберігаються значні нерівності в розподілі користі між країнами.

2.3 Вплив глобальних викликів на ринок послуг

Глобалізація, що відбувається в сучасних умовах, проникає в усі структурні елементи світової економіки, приводячи їх до конкурентної конфронтації. Глобалізація долає економічні бар’єри, сприяє зростанню

торговельних асоціацій, а раніше закриті сектори економіки були доступними для міжнародної конкуренції.

Міжнародний ринок послуг XXI століття характеризується глибокими структурними змінами, спричиненими низкою глобальних викликів, включаючи пандемію COVID-19, геополітичну нестабільність та цифровізацію економіки. Вищезазначені фактори впливають на всі аспекти галузі – від моделей послуг та форм міжнародної конкуренції до структур попиту, інвестиційних стратегій та державного регулювання. Академічні дослідження підтверджують, що сучасні глобальні процеси формують нову модель розвитку сектору послуг, в якій домінують знання, технології та цифрова інфраструктура [24].

Пандемія COVID-19 стала безпрецедентним шоком для світової економіки, особливо для сфери послуг, яка надзвичайно чутлива до мобільності населення. У 2020 році світовий експорт послуг впав на 20,4%, тоді як торгівля товарами скоротилася лише на 5% [52]. Найбільше постраждали туристичні, транспортні, культурні, розважальні послуги, падіння яких склало понад 60%. За даними Всесвітньої туристичної організації [53], збитки від скорочення міжнародних подорожей склали понад 1,1 трильйона доларів США, що є найрізкішим падінням світової торгівлі послугами в сучасній історії. Водночас пандемія прискорила цифровізацію. Як зазначає професор Річард Болдуін, COVID-19 започаткував еру «безконтактної економіки, у якій наукомісткі, децентралізовані та IT-послуги компенсували значну частину втрат у традиційному секторі послуг [54].

Пандемія COVID-19, хоч і спричинила тимчасове скорочення у сфері транспорту, туризму та розваг, водночас дала потужний поштовх розвитку цифрових послуг і діджиталізації економіки загалом. Пандемія COVID-19 стала безпрецедентним викликом для світового ринку послуг, спричинивши глибокі структурні зрушення, які продовжують впливати на цей сектор навіть у постпандемічний період. COVID-19 мав глобальний вплив і зачепила всі сектори: від охорони здоров’я до глобального управління, соціально-

культурних аспектів та міжособистісних відносин. Обмежені взаємодії та мобільність перешкоджала функціонуванню світу. Уже в перші місяці 2020 року відбулося різке скорочення обсягів міжнародної торгівлі послугами. Згідно з даними Світової організації торгівлі (СОТ), у другому кварталі того року глобальні поставки послуг зменшилися на понад 30% порівняно з аналогічним періодом 2019-го. Найбільшого удару зазнали ті галузі, які традиційно залежать від фізичної присутності клієнтів: туризм, авіаперевезення, готельно-ресторанний бізнес, розваги, офлайн-освіта та охорона здоров'я [6]. Отже, ця глобальна ситуація в галузі охорони здоров'я створила навантаження на всі існуючи системи по всьому світу, змусивши національні та регіональні уряди та міжнародні спільноти поспішати задовольнити попит.

Водночас пандемія виступила каталізатором для стрімкого розвитку дистанційних і цифрових послуг. IT-сектор, хмарні технології, електронна комерція, онлайн-освіта, телемедицина та платформи відеоконференцій пережили справжній бум. За підрахунками OECD, витрати домогосподарств і бізнесу на цифрові послуги в багатьох країнах зросли на 40–60%. Уряди багатьох держав змушені були оперативно модернізувати державні сервіси, запроваджуючи електронні черги, онлайн-запити, цифрові сертифікати вакцинації та інші інструменти дистанційної взаємодії.

Ситуація, що склалася внаслідок пандемії коронавірусу, прискорила і без того стрімкі процеси цифровізації. Тому тенденції більш активного впровадження технологій віртуальної та доповненої реальності, економіки вражень, використання інструментів електронної комерції в компаніях та впровадження інноваційних цифрових проектів сьогодні стали актуальними для розвитку та відновлення світової економіки. У 2019 році на них припадало 49% загального експорту послуг, а у 2022 році він зріс до понад 54 [55]. Водночас збільшився обсяг IT-аутсорсингу та управлінського консалтингу. COVID-19 призвів до появи «нової норми» в секторі послуг, з акцентом на інновації, технології та стійкі бізнес-моделі. Таким чином, пандемія стала не

лише джерелом тимчасових втрат, але й каталізатором структурних змін, які перетворили сектор послуг на основу глобальної цифрової економіки.

Використання соціального дистанціювання, карантину та інших заходів реагування на пандемію COVID-19 призвело до того, що споживачі збільшили кількість покупок, які вони здійснюють онлайн, користуються соціальними мережами, інтернет-телефонією та конференц-дзвінками, а також транслюють відеофільми, саме це призвело до різкого зростання споживчих продажів (B2C) і збільшення обсягу електронної комерції між підприємствами (B2B) [56]. Збільшення обсягів споживчих продажів особливо помітно в сегментах продажу медичних виробів, побутових товарів, товарів першої необхідності та продуктів харчування.

COVID-19 також поставив питання довгострокової стійкості та адаптивності систем охорони здоров'я, освіти, фінансових послуг та державного управління. Відповіддю стали інвестиції у цифрову трансформацію, автоматизацію, кібербезпеку, а також формування нових моделей обслуговування — гібридних, омніканальних, персоналізованих.

Forbes та UNDP [57] повідомляють, що «незважаючи на втрати і виклики, пов'язані з війно, Україна зуміла зберегти відносну макроекономічну стабільність і стабільні ціни, а також подолати значні порушення у виробництві та наслідки масового відтоку робочої сили, спричинені переміщенням населення. Галузі, які демонструють найшвидше відновлення – будівництво, внутрішня торгівля, сільське господарство та переробна промисловість.

Сектор послуг конкурентної країни в умовах глобалізації має свою індивідуальну траєкторію, при цьому чітко простежується загальна тенденція до зростання ролі сектора послуг у глобальному економічному просторі. Процес трансформації світової економіки зумовлює виникнення нових економічних, управлінських, статистичних. Технологічних проблем, пов'язаних із сервісною діяльністю на національному рівні, глобальною торгівлею послугами, функціонуванням окремих сервісних компаній тощо.

Наразі цілком зрозуміло, що будь-які зміни в геополітичній ситуації створюють ризики та загрози як для економіки країн, так і для її економічної безпеки. Серед економічних ризиків модна особливо відзначити [57]: зовнішній економічний ризик, пов’язаний із закриттям або обмеженням доступу до ринків інших країн, непостачанням критично важливої продукції; ризик зміни ринкової обстановки, що пов'язаний з коливанням цін на основні товарні групи вітчизняної продукції та ціни ресурсів; кредитний та інвестиційні ризики; ціновий ризик та валютний ризик.

Наразі спостерігаються глобальні тенденції, які загрожують світовій економіці. Серед найважливіших серед них можна назвати: зміну клімату, зростаючу кіберзалежність людства, значне збільшення нерівності доходів та посилення поляризації суспільства. Не менш важливими є зростаюча урбанізація, старіння населення, погіршення стану навколишнього середовища, зростання націоналізму та зміна балансу в системах державного управління та міждержавного регулювання. Усі ці проблеми загострюють суперечності між великими державами, спонукаючи їх до різних конфліктів.

Згідно думкам респондентів Всесвітнього форуму у Давосі 40% вказали, що ймовірність конфліктів між великими державами зростає, а 53% заявили, що відбувається невелике зростання такої імовірності. Отже, 83% учасників не спостерігають зниження ймовірності військових конфліктів між ядерними державами. 79% вважають, що немає зниження ймовірності локальних військових конфліктів. 78% респондентів вважають, що регіональні конфлікти, в які так чи інакше будуть втягнуті ядерні держави, будуть посилюватися [58].

Геополітичні процеси останніх років також мали значний вплив на світову торгівлю послугами. Торгівельні конфлікти між США та Китаєм, політика санкцій, регіональні кризи в Азії та на Близькому Сході призвели до зміни логістичних ланцюгів, збільшення витрат та перерозподілу ринків.

Наслідки цих процесів є багатогранними:

– скорочення обсягів транспортних та страхових послуг через збільшення ризиків;

– переорієнтація потоків енергетичних та фінансових послуг на більш безпечні регіони (ЄС, Північна Америка, АСЕАН);

– інтенсифікація регіональної інтеграції – утворення нових торговельних блоків, таких як CPTPP, RCEP, USMCA, що встановлюють власні правила торгівлі послугами.

Водночас спостерігається тенденція до економічного націоналізму: держави все частіше підтримують національних постачальників послуг, особливо в таких стратегічних секторах, як банківська справа, телекомунікації та оборона – призводить до фрагментації світової торговельної системи та зниження ефективності багатосторонніх механізмів, зокрема Генеральної угоди про торгівлю послугами (ГАТТ).

Однак така ситуація також відкриває нові можливості: країни, здатні швидко адаптуватися та пропонувати конкурентні ніші, наприклад, аутсорсинг IT, дизайн, аналітичні або інженерні послуги, можуть посилити свою присутність на світовому ринку.

Одним з найважливіших викликів і водночас однією з найцікавіших можливостей для ринку послуг є глобальна цифрова революція. Вона зачіпає всі сектори, від банківської справи та освіти до медицини, логістики та розваг.

Цифровізація дозволяє:

– знизити транзакційні витрати;

– обслуговувати транзакційні витрати;

– обслуговувати клієнтів незалежно від їх географічного розташування;

– створювати інноваційні бізнес-моделі (наприклад, платформи Uber, Airbnb, Upwork);

Розвивати експорт нематеріальних активів: програмного забезпечення, консультацій, ліцензій, творчого контенту.

За оцінками UNCTAD (2023), обсяг світового експорту ІКТ-послуг перевищив 1.2 трлн доларів США, що становить близько 20% усього послуг.

Найбільшими постачальниками цифрових послуг стали США, Індія, Ірландія, Китай, Ізраїль та Україна.

Висновки до розділу 2

У другому розділі представлено комплексний аналіз сучасного стану і тенденцій світового ринку послуг, що дозволило визначити його структурні, географічні та функціональні особливості, а також виявити основні країни-експортери та імпортери і вплив глобальних викликів на динаміку міжнародної торгівлі послугами.

Світовий ринок послуг наразі характеризується високими темпами зростання, диверсифікацією діяльності та глибокими структурними змінами. За даними ЮНКТАД, його обсяг у 2023 році становив близько 7,9 трлн доларів США, що свідчить про активне відновлення після пандемії COVID-19. Частка послуг у світовій торгівлі постійно зростає і перевищує 24% від загального обсягу світової торгівлі, що відображає перехід світової економіки до моделі, заснованої на знаннях, технологіях та цифровій взаємодії.

Регіональна структура ринку свідчить про його високу концентрацію в розвинених країнах, на які припадає понад 65% світового експорту послуг і близько 67% імпорту. Водночас країни, що розвиваються, зокрема Індія, Китай, Сінгапур, Бразилія та країни Південно-Східної Азії, поступово зміцнюють свої позиції, розвиваючи аутсорсинг у сфері інформаційних технологій, транспортні та логістичні послуги, а також туристичні послуги. Країни з перехідної економікою відіграють дедалі більшу роль у сферах інформаційних технологій, освіти та інженерних послуг.

Основними експортерами послуг залишаються США, Велика Британія, Німеччина, Ірландія, Індія та Китай, на які припадає понад половина світового експорту. США домінують у сфері фінансових, творчих, програмних та консультаційних послуг; Велика Британія – у сфері фінансових та професійних послуг; Індія – у сфері інформаційних технологій, бізнес-процесів та цифрових платформ. Незважаючи на певне зниження експорту у 2023 році, Китай залишається ключовим гравцем у сфері транспортних, логістичних та технологічних послуг.

Вплив глобальних викликів на ринок послуг проявляється у складний спосіб.

– Пандемія COVID-19 спричинила найбільше падіння експорту за останні десятиліття, але також стала каталізатором цифровізації розвитку хмарних послуг та електронної комерції.

– Геополітична нестабільність та війни призвели до перерозподілу логістичних потомків, зміцнення регіональних альянсів та фрагментації світової торговельної системи.

– Цифрова трансформація відкрила нові можливості для країн з високим рівнем людського капіталу, стимулюючи перехід до «економіки знань».

– Кліматичні та енергетичні виклики сприяють формуванню нових ніш: «зелені» та екологічні послуг, сталий туризм, енергетичне консультування.

Таким чином, світовий ринок послуг сьогодні є динамічною багаторівневою системою, розвиток якої визначається інноваціями глобальною взаємозалежністю за швидкістю технологічних змін. Його еволюція спрямована на цифровізацію, регіоналізацію та екологізацію. У майбутньому ключовими факторами конкурентоспроможності країн у сфері послуг залишатимуться інтелектуальний потенціал, технологічна адаптивність, інноваційний потенціал та участь у глобальних створення вартості.

Таким чином, результати аналізу підтверджують, що сектор послуг відіграє стратегічну роль у формуванні світової економіки, забезпечуючи не тільки економічне зростання, але й стабільність, соціальну зайнятість та технологічне оновлення в умовах глобальних викликів.

РОЗДІЛ ІІІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПОСЛУГ

3.1 Основні тренди розвитку міжнародного ринку послуг

У сучасному світі, який швидко розвивається, стає все більш важливим не тільки бути в курсі поточних змін, але й передбачати потенційні майбутні події. Нездатність розпізнати ключові тенденції або зміни та нехтування вжиттям відповідних заходів може значно знизити шанси бізнесу на виживання. Тому необхідно проводити в кожній галузі прогнозні заходи.

Міжнародний ринок послуг характеризується високим рівнем конкуренції, наявністю практично сформованих міжнародних товарних ринків, постійно зростаючим попитом на послуги високою їх прибутковістю. Крім того, різні сектори міжнародного ринку послуг в силу їх специфічності відрізняються умовами функціонування рівнем і ступенем конкуренції, складом країн-конкурентів. Тому вихід на міжнародні ринки послуг передбачає реалізацію маркетингових стратегій, що забезпечують конкурентні переваги пропонованих послуг.

Міжнародний маркетинг у сфері послуг має специфічні особливості. Вихід на світовий ринок послуг характеризується більш високим ступенем ризику в порівнянні з ризиком на національних ринках. Це обумовлено:

– необхідністю подолання додаткових економічних та правових обмежень;

– діяльністю на кожному цільовому ринку іноземних учасників;

– необхідністю адаптації до умов регіональних, національних ринків.

Протягом тривалого часу світовий ринок послуг перебуває на фазі структурної трансформації, зосереджених на цифрову революцію, перехід

виробництва у сервісний формат (сервітизація), підвищення екологічної стійкості та пошук нових моделей міжнародного партнерства. Нинішній етап розвитку світового ринку послуг характеризується глибокими структурними змінами, що відображають перехід від традиційних галузей (транспорт, туризм, страхування) до високотехнологічних, інтелектуальних та стійких видів діяльності [40, 43].

Сьогодні суспільство переживає активну глобалізацію, яка виявляється у створенні та функціонуванні великомасштабних торговельно-економічних і політичних об'єднань, укріплені позиції транснаціональних корпорацій, широкому поширенні глобальних інформаційних систем і швидкій комп'ютеризації численних сфер людської діяльності. Також збільшується активність і спрямованість міграційних потоків. Зростання мобільності населення стає важливим фактором розвитку суспільства, підвищуючи культурний та соціальний рівень людей.

Технологічний прорив, інформаційна революція, різні перетворення помітно визначають напрямок і якість поточних перетворень, нове бачення світу. Саме вони є своєрідною наступальною зброєю впевненого прогресу цивілізації, але зростаюча інтеграція та взаємопроникнення різних структур і систем в результаті цих інновацій також можуть спричинити кризи як природну частину соціальних процесів, в яких існує більший чи менший ступінь творчої свободи людини, її діяльності [59].

На зміну індустріальному суспільству приходить «суспільство ризику», в якому ризики є однаковими для кожного члена глобального суспільство [60]. З появою нових технологічних можливостей і методів виробництва, засобів комунікації, а також внаслідок змін у соціальних і геополітичних питаннях у світі з'являються нові демографічні тенденції. До недавнього часу більшість наукових праць, присвячених сучасним процесам, таким як глобалізація, вказували на два протиставлені блоки – західний та східний, як на його основні аспекти. Згадувалося про зменшення напруженості у світових справах, успішну реалізацію програми демократичного розвитку відсталих країн,

успішний діалог з ключових питань безпеки та розвитку; були укладені договори про роззброєння; поглибилися міжнародні економічні, політичні та культурні відносини. Останні події у світі, і зокрема в Україні, поставили під загрозу політичну стабільність у світі, стали джерелом занепокоєння щодо нового витка конфронтації між Сходом та Заходом і, як наслідок, щодо масштабних криз у різних сферах світової соціальної системи. І якщо в минулому були окремі випадки об'єднання сил конкуруючих економічних, політичних груп, блоків, рухів, то в таких умовах ситуація ще більше ускладняється масштабними катастрофами, що загрожують всьому людству.

Вважається, що термін «глобалізація» увійшов у науковий обіг наприкінці 1960-х рр. Спочатку це явище мало дуже загальне трактування і характеризувалося як «процес, що втілює в собі трансформацію просторової організації соціальних відносин і взаємодій, вимірювану за допомогою таких показників, як їхня протяжність, інтенсивність, швидкість та вплив, що продовжує міжконтинентальні та міжрегіональні потоки і структури активності, взаємодій і проявів влади». Глобалізація – це двосторонній процес, який приносить як переваги у вигляді ефективності виробництва, управління, продуктивності та достатку, так і витрати у вигляді криз, ризиків, що виражаються у зростанні нерівності, фінансових війнах, політичній нестабільності, культурній уніфікації тощо.

Глобалізація – це процес, який якісно впливає на тенденції світового розвитку, супроводжується обмеженням ролі держави в сучасній світовій політиці та зростанням ролі транснаціональних корпорацій (ТНК). Транснаціональні компанії стоять за багатьма процесами як у своїх власних державах, так і в державах, де вони створюють філії. Зменшення повноважень держав, міграція, зростання безробіття, посилення соціальних напружень – ці та інші явища спричинені труднощами економічного, політичного, соціокультурного, релігійного характеру в сучасному світі. Природні катастрофи, відкрите зіткнення цивілізацій, зростання злочинності та

тероризму – все це особливо гостро стоїть на сучасному етапі світового розвитку [61].

Слід зауважити, що процеси глобалізації неоднозначно впливають на економіки окремих країн (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Характеристики глобалізації

Позитивні сторони	Негативні сторони
Приводить до підвищення продуктивності праці і рівня життя, оскільки сприяє міжнародному розподілу праці.	Призводить до нерівномірності розподілу фінансових потоків.
Зростає ефективність виробничих інвестицій, які, будучі необмеженими національними рамками, спрямовуються туди, де їх використання буде найбільш ефективним.	Збільшуються розбіжності в доходах між країнами з різним ступенем розвитку.
Виникає можливість отримання додаткового ефекту від економії на масштабах	Втрачається економічна незалежність і посилюється конкуренція, що може призвести до втрати власного виробника
Розширюється доступ до технологічних, інтелектуальних та культурних цінностей світу	Зростає ймовірність порушення авторських прав та незаконного використання інтелектуальної власності; підвищується рівень злочинності в інформаційних мережах
З’являється можливість більш повного задоволення потреб споживачів та ін.	Збільшуються обсяги нелегальної міграції та ін.

Джерело: створено автором самостійно.

Цифрові технології у фінансовому секторі допомагають зменшити витрати, пов’язані зі збором, зберіганням, обробкою та обміном інформацією, включаючи витрати на пошук, дублювання, відстеження та перевірку. У фінансах це дозволяє позичальникам швидше знаходити відповідні кредитні пропозиції та допомагає інвесторам визначати інвестиційні продукти, що відповідають їхнім потребам [62, 63]. У цьому контексті процес цифровізації сприяє зростанню не тільки самого сектору послуг, але й торговельних

процесів. Цифровізація впливає на процес структурної трансформації не лише через свій внесок у зростання продуктивності, зумовлене технологіями, але й через свій вплив на зайнятість та доходи, зв'язки між витратами та випуском, а також торгівлею [63, 64].

Поняття «аутсорсинг» означає використання зовнішніх засобів. Аутсорсинг – це процес передачі непрофільних функцій на виконання зовнішньою стороною [65]. Основними ознаками аутсорсингу є довготривалі ділові зв'язки на основі контрактних договорів між підприємством та аутсорсером, а для аутсорсера передана інформація є основним видом діяльності [66].

Тенденція до аутсорсингу, офшорингу та nearshoring послуг залишається стабільною. Компанії продовжують переносити закордон IT-розробку, обробку даних, підтримку клієнтів, бухгалтерський облік, дизайн, аналітику, елементи R&D тощо. Після пандемії та на тлі геополітичної напруженості спостерігається зростаюча тенденція до регіоналізації та ніршорингу – переміщення сервісних центрів до географічно та політично ближчих країн для зменшення ризиків та підвищення стійкості ланцюгів.

Український ринок IT-аутсорсингу демонструє значний потенціал для розвитку, але також стикається з серйозними викликами. Незважаючи на високі ризики безпеці, Україна залишається важливим гравцем у цій галузі завдяки висококваліфікованим фахівцям та конкурентоспроможним цінам. Реалізація урядових ініціатив, таких як податкові пільги для малого та середнього бізнесу, цифровізація економіки та модернізація IT-інфраструктури, сприятиме підтримці галузі в умовах війни та економічних викликів.

Однак, спад венчурного фінансування може негативно вплинути на інноваційний розвиток та конкурентоспроможність український IT-компаній на світовому ринку. Зменшення інвестицій обмежує можливості для фінансування нових проектів та залучення висококваліфікованих фахівців, що може уповільнити розвиток галузі.

Для забезпечення стабільного розвитку IT-аутсорсингу в Україні важливо, щоб уряд продовжував надавати підтримку, зокрема шляхом впровадження більш жорстких стандартів кібербезпеки, створення умов для бізнес-відряджень, запровадження механізмів утримання ключових працівників та підтримки переселення фахівців. Крім того, бізнесу необхідно адаптуватися до нових умов, активно інвестуючи у кібербезпеку, навчання персоналу та впровадження цифрових рішень для оптимізації бізнес-процесів.

Прискорена діджиталізація та «платформизація» послуг. Частка послуг, які можна надавати дистанційно (IT-розробка, хмарні рішення SaaS/PaaS/IaaS, аналітика даних, кібербезпека, фінтех, освітні технології, телемедицина, креативні індустрії), вже переважає в структурі експорту.

За міжнародними оцінками, понад половина світового експорту послуг припадає на «цифровий сектор», динамізм якого протягом останнього десятиліття неухильно перевершував традиційні категорії [1]. Швидка інтеграція штучного інтелекту в професійні, юридичні, технічні, маркетингові та фінансові послуги підвищує продуктивність, змінює структуру витрат та необхідні навички персоналу, одночасно загострюючи питання етики алгоритмів, кіберстійкості та сумісності правил обробки даних [67].

Частка послуг у «експорті товарів» зростає завдяки інтеграції інженерії, програмного забезпечення, логістики, фінансових інструментів та обслуговування клієнтів. Виробники переходять на моделі передплати та оплати за використання, що стабілізує грошові потоки, підвищує лояльність клієнтів та посилює роль нематеріальних активів у формування конкурентоспроможності [43, 67].

Також формується тренд екологізації та сталого розвитку в секторі послуг. Зростає попит на «зелені» фінансові продукти та послуги у сферах енергетичного аудиту, управління викидами вуглецю, циркулярної економіки, екологічного консалтингу та сталого туризму. Міжнародні організації розглядають такі послуги як ключовий інструмент для досягнення цілей

сталого розвитку, а екологічні стандарти поступово стають конкурентною перевагою для постачальників послуг на світовому ринку [68].

Різні країни сильно відрізняються одна від одної за ступенем розвитку тих чи інших послуг, тому країни мають різні конкурентні переваги, що визначає їхню спеціалізацію на світовому ринку послуг. Узагальнені дані щодо провідних напрямів спеціалізації окремих країн на світовому ринку послуг подано в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Конкурентні переваги окремих країн у сфері послуг на 2025 рік

Країна/група країн	Спеціалізація на світовому ринку послуг
Швейцарія	Банківські послуги; торгівля; організація матеріально-технічного забезпечення; послуги безпеки; консалтинг; навчання.
Велика Британія	Страхові послуги; аукціонна торгівля; управління грошовими операціями; різні види консультаційних послуг.
Швеція	Спеціалізовані перевезення; екологічний інжиніринг.
Сінгапур	Судноремонт; обслуговування авіаліній; послуги портів і терміналів; поліграфічні послуги.
США	Управління готельним господарством; бухгалтерські послуги; рекламні послуги.
Південна Корея	Консультаційні послуги; будівельні послуги.
Розвинені країни	Потужна внутрішня сфера послуг; на зовнішні ринки виводять вибрані види послуг, за якими мають стійкі конкурентні переваги.

Джерело: створено автором на основі [69].

Підсумовуючи, сучасні тенденції розвитку міжнародного ринку послуг відображають глибоку трансформацію світової економіки: зміщення акценту з матеріального виробництва на наукоємні та цифрові послуги; посилення ролі країн, що розвиваються, як активних експортерів послуг; зростаюче значення глобальних платформ, екологічних та «зелених» послуг; зростаюча складність регуляторного середовища та, водночас, жорсткіші вимоги до інклюзивного та сталого розвитку. Отже, вищезазначені тенденції створюють як нові

можливості для диверсифікації експорту та підвищення конкурентоспроможності, так і нові ризики – технологічну та інституційну нерівність, залежність від обмеженої кількості гравців та фрагментацію правил міжнародної торгівлі послугами, що вимагає адаптації національної політики та активної участі у перегляді глобальних регуляторних режимів.

3.2 Перспективи та стратегічні напрями інтеграції України у міжнародний ринок послуг

Вступ нових країн до Європейського Союзу за чинною методологією розширення – це тривалий процес, який потребує значних зусиль. Для забезпечення узгодженої роботи багатьох державних інституцій у рамках ЄС необхідно зміцнити потенціал, що ще більше ускладнює процес та додає тривалості.

Агресія Росії проти України внесла значні зміни в геополітичний ландшафт Європи, на перший план вийшли питання безпеки. Вона була одним із факторів, що сприяли наданню Україні статусу кандидата до ЄС. ЄС розглядає різні інструменти підтримки України в цей складний час, проте з різних причин неможливо пропустити всі необхідні етапи до вступу до ЄС. Зокрема, тому що на даний етап Україна не готова функціонувати як повноцінний член ЄС у низці сфер. Тому ідея інтеграції до внутрішнього ринку ЄС у певних секторах розглядається як можливість забезпечити швидкі вигоди для України ще до її повноцінного членства. Інтеграція України у міжнародний ринок послуг є одним із ключових напрямів її післявоєнного економічного відновлення, підвищення конкурентоспроможності та наближення до стандартів Європейського Союзу. Протягом 2022-2024 років частка зовнішньої торгівлі послугами у ВВП України залишалася відносно високою, з піковим значенням понад 27% у 2022 та близько 20,9% у 2024 р.,

що свідчить про значний потенціал сервісного сектору навіть в умовах воєнної агресії та структурних шоків [70]. В таких умовах стратегічним завданням держави стає не лише збереження існуючих ніш.

Перспективи інтеграції залежать від сформованого потенціалу українського сектору послугу, головним чином в інформаційних технологіях, інженерії, бізнес- та консалтингових послугах, фінтеху, транспорті та логістиці. Згідно з даними Національного банку України та міжнародних організацій, частка послуг у ВВП та експорті України у 2023-2024 роках свідчить про тенденцію до відновлення, незважаючи на війну. IT-послуги та інші цифрові послуги продовжують становити значну частину експорту, приносячи іноземну валюту та підтримуючи зайнятість висококваліфікованих кадрів [71]. Таким чином, підтверджується існування стабільного конкурентного ядра, здатного інтегруватися у світові ринки без прив'язки до фізичної інфраструктури, що особливо важливо в умовах обмежень, пов'язаних з руйнуванням логістичних маршрутів та виробничих потужностей. Для відображення структури та потенціалу ключових секторів українських послуг розглянемо рис. 3.1

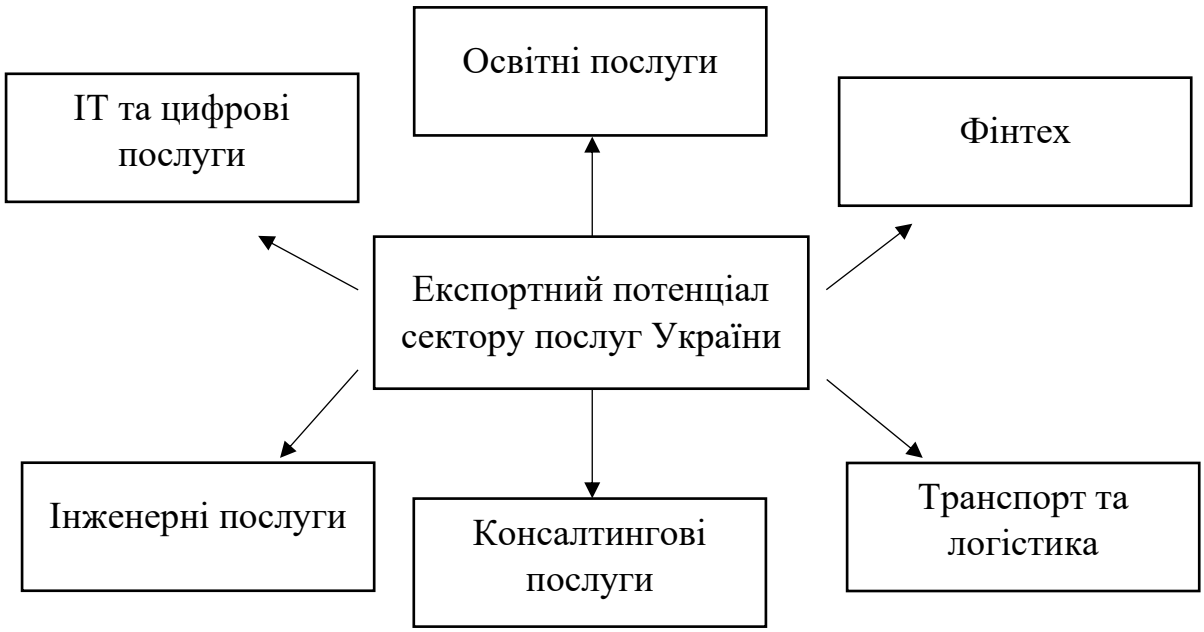

Рисунок 3.1 – Ключові сектори послуг України

Джерело: створено автором самостійно.

Щоб окреслити, де саме потрібні додаткові інституційні зусилля, представимо порівняльний зріз напрямів інтеграції їх регуляторного статусу та ключових ризиків (табл.3.3).

Таблиця 3.3 – Основні напрями подальшої інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС

Напрям інтеграції	Підхід	Основні виклики
Вільний рух осіб	Угода про асоціацію не передбачає імплементації законодавства ЄС щодо повного вільного пересування людей	Наявна менша інституційна готовність, воєнний стан, міграційні та безпекові ризики.
Вільний рух капіталу	Подальша лібералізація руху капіталу вважається передчасною	Недостатній приплив ПІІ висока невизначеність у сфері безпеки, економічна нестабільність.
Подальша інтеграція загалом	Вимагає більше часу та зусиль	Наслідки війни, структурні дисбаланси, потреба поглиблення реформ.

Джерело: створено автором на основі [77].

Також важливою інституційною основною інтеграції є Угода та ЄС, в свою чергу включаючи поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі, яка сприяє поступовому узгодженню нормативно-правової бази України зі стандартами ЄС. Охоплюються такі сфери, як послуги, конкуренція, електронна комерція, фінансовій послуги, транспорт та енергетика. Основні аспекти, важливі для інтеграції у сфері послуг, наведено у таблиці 3.4. Узгодження стандартів та прийняття європейських норм щодо прозорості, захисту прав споживачів, персональних даних, фінансового моніторингу, технічного регулювання та ліцензування створюють умови для розширення доступу українських постачальників послуг до ринків ЄС та підвищують довіру іноземних партнерів [72].

Таблиця 3.4 – Основні положення Угоди Україна – ЄС у сферах

Сфера	Приклади зобов'язень	Практичний ефект для постачальників
Послуги	Принципи недискримінації, прозорі процедури ліцензування	Простіший вихід на ринки ЄС, менше адміністративних бар'єрів
Конкуренція	Заборона державної допомоги, антиконкурентних узгоджених дій	Чесніші умови, передбачувані правила
Е-комерція	Визнання електронних підписів/документів, правила дистанційних продажів	Легальні онлайн-операції з клієнтами ЄС
Фінансові послуги	Норми нагляду, AML/CFT вимоги до прозорості	Легший доступ до платіжних/банківських сервісів ЄС
Транспорт	Технічні стандарти, доступ до коридорів TEN-T	Менше затримок, інтеграція в європейські ланцюги постачання
Енергетика	Правила ринку, розділення діяльності, доступ третіх сторін	Прозорі тарифи та контракти, стабільність до енергоємних сервісів
Захист даних/споживачів	Стандарти GDPR, вимоги до інформування й згоди	Вища довіра клієнтів, уникання штрафів

Джерело: створено автором на основі [72].

У середньостроковій перспективі це створює передумови для створення «спільного економічного простору для послуг» між Україною та ЄС. Аналіз поглядів експертів показує, що європейська інтеграція для України має не лише символічне значення, а й чітко визначені економічні інституційні та політичні наслідки. Воно охоплює розширення можливостей для модернізації національної економіки, підвищення її конкурентоспроможності, вдосконалення нормативно-правової бази та зміцнення демократичних інституцій. Основні причини, що підтримують поглиблення співпраці України з Європейським Союзом, наведено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Аргументи на користь співпраці України з Європейським Союзом

Аргумент	Зміст
Раціональне використання ресурсів та модернізація економіки	Співпраця з ЄС сприяє ефективному використанню ресурсів, технологічне оновлення, модернізацію підприємств, підвищуючи результативність економіки.
Підвищення конкурентоспроможності підприємств	Вихід на європейський ринок дає українським компаніям практичний досвід конкуренції, розробки стратегій, орієнтованих на світову кон'юнктуру та стимулює підвищення якості задоволення потреб національних споживачів.
Реалізація експортного потенціалу високотехнологічних галузей	Великий та вимогливий ринок ЄС відкриває можливості для експорту продукції ракетно-космічної та авіаційної техніки, машинобудування, приладобудування та інших наукоємних виробництв.
Розвиток транзитного потенціалу	Поглиблення співпраці з ЄС посилює транзитну роль України, збільшуючи надходження від експорту транспортних послуг і стимулює розвиток галузей.
Запозичення регуляторного та інституційного досвіду	Україна може перейняти досвід ЄС у сфері антимонопольної політики, регулювання фондового ринку, політики зайнятості та функціонування соціально орієнтованої ринкової економіки.
Формування прозорого бізнес-середовища	Уніфікація правил з нормами ЄС підвищує прозорість, зменшує корупційні ризики та покращує інвестиційний клімат України.
Доступ до фінансових ресурсів ЄС	Співпраця з європейськими фінансовими ринками дозволяє мобілізувати кошти для підтримки макроекономічної стабільності та диверсифікувати джерела зовнішніх запозичень.
Політична стабільність і безпека	Європейська інтеграція сприяє зміцненню демократичної політичної системи, удосконаленню законодавства, дотриманню прав людини, а також посиленню національної та регіональної безпеки.
Участь у формуванні рішень в ЄС	Статус повноправного учасника європейських інтеграційних процесів дає Україні можливість впливати на ухвалення рішень, що визначають розвиток Європи та безпосередньо впливають на її національні інтереси.

Джерело: створено автором на основі [73].

Перспективи інтеграції пов’язані з включенням України до глобальних ланцюгів створення вартості через розвиток сервісної складової промисловості та аграрного сектору. Надання інженерних, логістичних, метрологічних, інформаційних, маркетингових послуг у поєднанні з товарами українського виробництва дозволяє збільшити частку високотехнологічної доданої вартості та підвищити конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. Передумови реалізації цього потенціалу є модернізація портової, транспортної та цифрової інфраструктури, спрощення митних процедур, інтеграції у європейські енергетичні мережі. До ключових чинників належить професійна сертифікація та визнання кваліфікацій, впровадження систем управління якістю та безпекою, а саме ISO 9001/14001, HACCP, а також ефективний захист інтелектуальної власності та договірна підтримка в сфері обслуговування клієнтів. Важливе значення мають інструменти фінансування експорту та страхування ризиків, такі як експортні кредити та гарантії, участь у європейських ланцюгах поставок через кластери та галузеві асоціації, у тому числі доступ до транснаціональних державних замовлень. Саме такі кроки підвищують передбачуваність співпраці з іноземними партнерами та допомагають створити довгострокові договори.

Інтеграція у світовий ринок послуг неможлива без розвитку людського капіталу. України має перевагу у вигляді високого рівня освіти, сильної математичної та інженерної школи, наявності кваліфікованих IT-фахівців, медичних працівників, спеціалістів з фінансів та права. Створення сприятливого інституційного середовища може посилити експорт українського людського капіталу не лише за рахунок трудової міграції, а й насамперед за рахунок дистанційного надання послуг.

Важливим напрямком є розвиток цифрових та інноваційних послуг. Розширення екосистеми електронного урядування – «Дія», цифрова ідентифікація, онлайн-платежі, креативні індустрії, хмарні та платформні рішення створюють імідж України як сучасного цифрового хабу. Здатного

експортувати не лише ІТ-аутсорсинг, а й складні ІТ-продукти, послуги кібернетики, онлайн-медичні послуги тощо.

Зелені та екологічні послуги розкривають величезний потенціал: енергетичні аудити, консалтинг з декарбонізації, управління відходами, відновлювана енергетика, моніторинг навколишнього середовища та сталий туризм. Орієнтація на Європейський зеленій угоді, механізми CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism) і вимогах щодо вуглецевого сліду підштовхує попит на такі послуги як вітчизняні, так і іноземні компанії.

Одним із головних пріоритетів є вдосконалення автоматизованих процесів обміну даними між поштовими операторами, експрес-перевізниками та митними органами, оскільки їх слабкість суттєво гальмує міжнародні перевезення та створює середовище, що сприяє митному шахрайству. Значне посилення правових та технологічних вимог до об’єктів для міжнародного поштового обміну та центральних сортувальних відділень, завершення ІТ-реформи та цифровізації митної служби можуть оптимізувати процеси та сприяти покращенню якості надання поштових та кур’єрських послуг, а також потенційному збільшенню експорту та імпорту товарів з ЄС. Для стимулювання зростання транскордонної електронної торгівлі доцільно перевести бізнес-процеси поштових операторів та служб експрес-доставки до електронного формату з відповідними змінами у нормативно правовій базі [77].

Сьогодні в Україні склалася низка умов, сприятливих для підвищення конкурентоспроможності на певних міжнародних ринках послуг (табл. 3.6). Зокрема, українські компанії продемонстрували високу адаптивність до кризових умов, здатність швидко перебудовувати бізнес-моделі та виходити на нові ніші. Важливу участь відіграють у тому числі розширення співпраці із європейськими партнерами, участь у міжнародних програмах підтримки, наявність фахівців із сильними професійними та мовними компетенціями, що дає змогу краще інтегруватись.

Таблиця 3.6 – Факторні умови для забезпечення конкурентоспроможності України в окремих галузях міжнародного ринку послуг.

Фактор конкуренто-спроможності	Галузь послуг, розвитку якої сприяє фактор	Проблеми, що зумовлюють недостатній рівень конкурентоспроможності
Географічне положення	Транспортні послуги	Недостатнє використання транзитності території, відсутність проектів з будівництва нових транспортних шляхів та трубопроводів
Природні умови	Туристичні послуги, транспортні послуги	Недостатній рівень інвестицій у підвищення якості послуг та інновації
Часовий пояс	Ділові послуги (аутсорсинг, професійні послуги, телемедицина)	-
Інфраструктура	Транспортні, ділові, телекомунікаційні туристичні послуги	Слабка ланка вітчизняного ринку послуг. Недостатній рівень розвитку інформаційно-телекомунікаційної, фінансової, готельної, транспортної інфраструктури
Робоча сила	Усі види послуг	Недостатній рівень володіння іноземними мовами
Культурні відмінності	Туристичні послуги	-

Джерело: створено автором самостійно.

Водночас, реалізація окреслених інтеграційних перспектив супроводжується низкою системних обмежень. До ключових належать: військові ризики та руйнування інфраструктури, високий рівень інституційної та корупційної вразливості; нестабільність податкового та регуляторного середовища, обмежений доступ до довгострокового фінансування, міграція висококваліфікованих кадрів, нерозвиненість окремих сегментів внутрішнього ринку послуг. Отже, без усунення цих бар’єрів переваги

відкриття ринку та міжнародні лібералізації можуть бути реалізовані лише частково.

На підставі вищезгаданого, стратегічні напрями інтеграції України у світовий ринок послуг варто сформулювати таким чином:

– поглиблення інституційної та регуляторної інтеграції з ЄС та СОТ;

– розвиток експортноорієнтованих цифрових та високотехнологічних послуг;

– модернізація транспортно-логістичних та інфраструктурних послуг;

– розширення фінансових, освітніх та медичних послуг;

– формування системи підтримки експорту послуг;

– розвиток людського капіталу та утримання фахівців;

– інтеграція екологічного виміру.

Таким чином, інтеграція України у міжнародний ринок послуг має спиратися на поєднання вже наявних конкурентних переваг з глибокою інституційною модернізацією та активною участю у формуванні нових правил міжнародної торгівлі. Реалізація цих стратегічних напрямків не лише посилить присутність України на світовому ринку послуг, але й забезпечить стале економічне зростання та інтеграцію у високотехнологічний, інноваційний та «зелений» сегменти світової економіки.

3.3 Рекомендації щодо адаптації національної економіки до змін на міжнародному ринку

Сучасний міжнародний ринок послуг розвивається під впливом таких довгострокових тенденції: посилення глобальної конкуренції, цифровізації бізнес-процесів, зростання ролі нематеріальних активів, переходу до зеленої економіки та ускладнення геополітичного середовища. В результаті структура

міжнародної торгівлі послугами змінюється швидше, ніж традиційні регуляторні механізми, а національні економіки змушені адаптуватися до нових правил гри. Зазначені положення є актуальними для розвинених країн та для країн, що розвиваються, для них сектор послуг стає одним із ключових джерел доданої вартості та зростання зайнятості.

Зростає розуміння того, що світові кризи, що поглиблюються, обумовлені тенденціями в наших суспільствах і економіках, які стають нестійкими. Ми повинні вирішувати основні структурні проблеми у їхньому джерелі. Виклик полягає в тому, щоб відновити та відбудувати економіку таким чином, щоб забезпечити сталий економічний ріст і трансформувати наші економіки, одночасно вирішуючи соціальні та екологічні проблеми, спричинені нашими нинішніми економічними моделями.

Важливою сферою адаптації є покращення якості інституційного та регуляторного середовища у сфері послуг. Передусім мова іде не лише про формальну лібералізацію, але й створення чітких, стабільних та недискримінаційних правил доступу до ринку для вітчизняних та іноземних постачальників. Доцільно поступово гармонізувати національне регулювання з вимогами багатосторонніх та регіональних угод, запровадити прозорі процедури ліцензування, зменшити адміністративні бар’єри та розвивати незалежних регуляторів у чутливих секторах. Саме таке середовище сприяє конкуренції, приваблює інвестиції та технології, а також знижує транзакційні витрати для бізнесу.

Національні економіки повинні свідомо підтримувати розвиток послуг, які забезпечують вищу додану вартість. До них належать ІТ-послуги, інженерія, бізнес-консалтинг, логістика, медицина, освіта та креативні послуги тощо [74]. Рекомендації включають формування інноваційних кластерів, підтримку стартапів та R&D-центрів, захист прав інтелектуальної власності, заохочення національних постачальників послуг до участі в глобальних ланцюгах створення вартості та поєднання компетенцій у сфері послуг з можливостями промислового та сільськогосподарського експорту.

Розвиток людського капіталу є ключовим фактором ефективної адаптації. Міжнародні дослідження підкреслюють необхідність посилення STEM-освіти, цифрових навичок, мовної підготовки, управлінських підприємницьких навичок, а також безперервної освіти як передумови для працевлаштування у високотехнологічних сегментах ринку послуг. Виходячи з цього, необхідно покращувати якість вищої та професійної освіти, розвивати програми подвійного навчання, програми перепідготовки та адаптивні формати професійного навчання.

Адаптація до цифрової трансформації вимагає розвитку сучасної цифрової інфраструктури та оновленої нормативно-правової бази для цифрових послуг. Рекомендується інвестувати в широкосмугові мережі, центри обробки даних, безпечні платіжні системи, впровадження електронної ідентифікації та розпізнавання транзакцій, а також забезпечувати надійний захист персональних даних та кібербезпеку. Позиція OECD та інших міжнародних організацій підкреслює важливість технологічно нейтрального та прозорого регулювання, яке сприяє інноваціям, одночасно підтримуючи транскордонну торгівлю цифровими послугами [75].

Посилення кліматичних вимог у ключових юрисдикціях стимулює структурні зміни на ринку послуг та створює умови, що сприяють розвитку екологічних послуг. Механізми ЄС щодо вуглецевого коригування на кордонах, створений Регламентом (ЄС) 2023/956 [76], стимулює попит на енергетичний аудит, управління вуглецевим ґрунтом, екологічний консалтинг, «зелене» проектування та послуги сталого туризму. Рекомендації включають інтеграцію екологічних стандартів в економічну політику, створення внутрішнього ринку зелених послуг та розробку систем моніторингу та звітності про викиди.

Важливо створити комплексну систему підтримку експорту послуг. Міжнародна практика демонструє ефективність експортно-кредитних агенств, механізмів страхування політичних та комерційних ризиків, спеціалізованих програм сприяння вітчизняному бізнесу, участі у міжнародних торговельних

ярмарках та використання онлайн-платформ для пошуку партнерів. Такі інструменти зменшують бар’єри для доступу до зовнішніх ринків, зокрема для малих та середній підприємств, сприяють диверсифікації експортних потоків.

Важливим напрямом є розвиток системи моніторингу світового ринку послуг, що передбачає детальну статистику за окремими видами послуг, каналами надання та країнами-партнерами, використання даних міжнародних баз (WTO, UNCTAD, OECD) для оперативної оцінки тенденцій і прийняття управлінських рішень

Запропоновані рекомендації є універсальними та можна адаптувати відповідно до рівня розвитку, структури експорту послуг та особливостей кожної країни. Для України, яка поєднує значний потенціал у передових технологіях та цифрових послугах, пріоритетами є вибудова цілісної політики – інституційної координації у сфері послуг, інтеграції сервісів у стратегію відновлення та експорту, розвиток власних експертних та статистичних спроможностей. Реалізація такої стратегії дозволяє Україні не лише адаптуватися до змін на світовому ринку послуг, а й активно впливати на ці зміни, тим самим зміцнюючи свої конкурентні позиції у довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі було проаналізовано основні тенденції та перспективи розвитку світового ринку послуг, окреслені перспективи інтеграції України у глобальний сервісний простір та сформульовані рекомендації щодо адаптації національних економік до змін зовнішнього середовища. У роботі досліджено місце та перспективи розвитку України на світовому ринку послуг. Проведений аналіз показав, що міжнародний ринок послуг переходить до моделі, в якій домінують високотехнологічні, цифрові,

фінансові, логістичні та екологічні послуги. Велике значення набуває цифровізація бізнес-процесів, платформізація та розширення дистанційних форматів надання послуг – це призводить до зміщення конкурентних переваг країн, посилює вимоги до якості регуляторного середовища та спричиняє перерозподілу частки глобального ринку на користь тих економік, які здатні швидко адаптуватися до нових правил.

У цьому розділі було встановлено, що процеси глобалізації сприяють інтеграції національних економік у світову торгівлю, також викликають ризики, пов’язані з нерівномірним розподілом вигод і соціальною напруженістю. Розвиток цифрових технологій стає ключовим фактором, який змінює структуру послуг і дозволяє компаніям знижувати витрати, підвищувати продуктивність і ніші, зокрема в сфері «зелених» послуг, що стають важливими для конкурентоспроможності країн. Інтеграція України у світовий ринок послуг є важливим напрямом економічного відновлення.

Було сформульовано систему рекомендацій, які виходять за рамки простого спостереження за тенденціями та пропонують практичні рекомендації щодо адаптації національних економік до нових умов світового ринку послуг. Акцент було зроблено на необхідності зміцнення інституцій та зменшення регуляторних бар’єрів, інтеграції сервісних секторів у стратегію структурної модернізації, розвитку якісного статистичного та аналітичного забезпечення, удосконалення цифрової інфраструктури та правового поля для цифрових послуг, підтримки «зелених» сервісів, створення дієвих інструментів підтримки експорту послуг та впровадження механізмів управління ризиками й підвищення стійкості сервісних галузей.

Для України реалізація запропонованих підходів вимагає переходу від поетапних заходів до комплексної політики розвитку ринку послуг, що є ключовим фактором повоєнної відбудови, європейської інтеграції та довгострокового економічного зростання. Адаптація регуляторного середовища з нормами ЄС, підтримка високотехнологічних та експортноорієнтованих сервісів, інвестицій в людський капітал та

інфраструктуру, а також забезпечення прозорого й прогнозованого бізнес-клімату створюють ґрунт для зміцнення позицій України на світовому ринку послуг.

ВИСНОВКИ

У даній кваліфікаційній роботі виконано усі поставлені завдання та зроблені відповідні висновки.

Світова торгівля послуг стає все більш важливою складовою глобальної економіки, а розуміння особливостей послуг як об’єкта міжнародної торгівлі є ключовим для розвитку стратегій підприємств та формування політики держав.

На теоретичному рівні було пояснено сутність глобального ринку послуг, його структурні характеристики. Було продемонстровано, що специфіка послуг зумовлює інші механізми ціноутворення, конкуренції та регулювання, а також підкреслює важливість довіри, репутації та інституційної якості середовища. Проаналізовано наукові підходи до інтерпретації ролі послуг у світовій економіці, обґрунтовано їх вирішальну роль у довгостроковому економічному зростанні, підвищенні конкурентоспроможності та інтеграції країн у глобальні ланцюги створення доданої вартості.

Досліджено внесок сектору послуг у формування ВВП та зайнятість, що підтвердило, що у більшості розвинених країн та значній частині країн, що розвиваються, послуги є домінуючим сектором економіки. Аналітична оцінка структури та обсягу світового ринку послуг виявила стабільне зростання частки високотехнологічних послуг, інформаційно-комунікаційних послуг, фінансових послуг, бізнес-послуг у загальному обсязі міжнародної торгівлі. Визначено основних експортерів та імпортерів послуг, а також виділено регіональні особливості їх спеціалізації.

Проаналізовано вплив ключових глобальних викликів – пандемії COVID-19, геополітичної нестабільності, енергетичних криз, прискореної цифровізації та посилення екологічних вимог. Показано, що ці фактори призвели до тимчасових розладів у традиційних сегментах (туризм,

транспорт), аде водночас прискорили розвиток цифрових, дистанційних, логістичних, фінансових, IT та онлайн-послуг. Визначено, що адаптаційна спроможність країн до таких викликів значною мірою залежить від гнучкості регуляторного середовища, рівня цифрової інфраструктури, стану інститутів та якості економічної політики.

Нинішній етап розвитку світового ринку послуг можна охарактеризувати як перехідний, коли домінуючими стають не лише цифрові платформи та глобальні ланцюги вартості, а й нові форми сервісу, а саме гібридні, автоматизовані, крос-культурні. У цьому контексті конкурентоспроможність країн залежить не стільки від наявності ресурсів, як у традиційній економіці, скільки від рівня розвитку людського капіталу, інституційної спроможності, здатності до інновацій та інтеграції у глобальні потоки даних.

У найближчі роки очікується подальша трансформація ринку послуг під впливом штучного інтелекту, автоматизації, розвитку Web 3.0, а також зростання попиту на персоналізовані та гібридні форми сервісу. Продовжиться активна інтеграція цифрових інструментів у надання практично будь-яких послуг, від доставки їжі до управління великими бізнес-процесами. Крім того, посилиться конкуренція між країнами за розміщення високотехнологічних сервісів і за залучення кваліфікованих кадрів у галузі послуг.

Підсумовуючи, можна зазначити, що світовий ринок послуг перебуває у фазі глибокої трансформації, де ключовими факторами виступають цифровізація, інновації, гнучкість бізнес-моделей та зміна споживчих очікувань. Його подальший розвиток залежить від здатності країн адаптуватися до нових викликів, зокрема у сфері регулювання, кібербезпеки, освіти та транснаціонального партнерства.

Узагальнення емпіричних даних та наукових підходів дозволило визначити ключові тенденції, виклики та перспективи розвитку світового ринку послуг. Ключові тенденції включають: зростання цифровізації; розвиток аутсорсингу та офшорингу бізнес-процесів; зростаюча роль

інтелектуальних послуг; інтеграцію екологічних вимог зі стандартами ESG. До викликів належать нерівний доступ до ринку, регуляторні бар'єри, інституційна слабкість у деяких країнах, посилення конкуренції, а також кібер- та геополітичні ризики. Перспективи пов'язані з подальшим розширенням експорту наукоємних та високотехнологічних послуг, розвитком цифрових та «зелених» послуг, а також поглибленням міжнародного співробітництва.

Зроблено висновок, що Україна має значний потенціал на світовому ринку послуг. Конкурентними перевагами є розвиток IT-сектору, наявність кваліфікованого людського капіталу, досвід роботи на глобальних ринках, стратегічний курс на європейську інтеграцію. Визначено низку бар'єрів: воєнні ризики, інфраструктурні руйнування, нестабільність регуляторного середовища, недостатній рівень інституційної спроможності, обмежений доступ до інвестицій та міграцію фахівців, що потребує цілеспрямованої державної політики.

В роботі розроблені та представлені рекомендації, спрямовані на адаптацію національних економік до змін на світовому ринку послуг та підвищення їх конкурентоспроможності. Запропоновано: посилити координацію політики у сфері послуг; інтегрувати сервісні сектори в стратегії структурної модернізації; зменшити регуляторні бар'єри; розвивати цифрову та інституційну інфраструктуру; підтримувати розвиток «зелених» послуг; розширювати інструменти підтримки експорту; удосконалити механізми управління ризиками; розвитку системи моніторингу світового ринку послуг, а саме поглиблення статистичного обліку за видами послуг.

Отже, узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що орієнтація на активну участь у світовому ринку послуг є для України стратегічним напрямом зміцнення позицій у глобальній економіці. Впровадження запропонованих у цій роботі підходів може не лише забезпечити збільшення експорту послуг та надходжень іноземної валюти, але й сприяти формуванню інноваційної, сталої та конкурентоспроможної

економіки, інтегрованої із сучасними глобальними ланцюгами створення доданої вартості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. UNCTAD. Trade in services: 2023 annual bulletin. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditctab2023d4_en.pdf (дата звернення: 02.09.2025).

2. Distinctive Characteristics of Services. URL: https://ru.scribd.com/document/416269865/Distinctive-Characteristics-of-Services-docx (дата звернення: 02.09.2025).

3. Джупіна Г.М. Світовий ринок товарів та послуг. Ніжин: Ніжинський агротехнічний інститут. URL: http://moodle.nati.org.ua/mod/resource/view.php?id=16925

4. World Trade Organization. URL: https://www.wto.org (дата звернення: 02.09.2025).

5. Trade and Economic Security. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/help-exporters-and-importers/accessing-markets/goods-and-services/services_en (дата звернення: 05.09.2025).

6. Дернова І.А. Світовий ринок послуг: сучасний стан та тенденції розвитку. *Економіка та суспільство.* 2023. №50. С. 1-8. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2412/2332/

7. Рибчук А.В., Заблоцька Р.А. Тенденції та проблеми функціонування світового ринку комерційних послуг. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2018. №9. С. 86-89. URL: https://nv.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/view/1737

8. Корепанов О. С. До питання про становлення поняття економічної кон'юнктури. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Економічна серія.* 2009. Вип. 869. С. 26–31.

9. Ліпич Л. Г., Радіщук Т.П. Формування стратегії інноваційного розвитку підприємства на засадах прогнозування кон'юнктури ринку

автомобілебудування: монографія. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 224 с.

10. Туган-Барановський М. І. Промислові кризи. Нарис із соціальної історії Англії. Київ: Наук. Думка. 2004. 368 с.

11. Пальчук О. Значення та роль світової торгівлі послугами в сучасній економіці. *Дослідження міжнародної економіки:* Зб. наук. пр. Київ: ІСЕМВ НАН України, 2011. № 1 (66). С. 72-78. Бібліогр.: 9

12. Румянцев А.П., Коваленко Ю.О. Світовий ринок послуг: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 456 с.

13. Співробітництво України з Світовою організацією торгівлі (СОТ). Міністерство закордонних справ України. URL: http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/wto (дата звернення: 10.09.2025).

14. Hoekman B., Mattoo A. Services trade and growth. Opening Markets for Trade in Services. URL: https://www.cambridge.org/core/books/abs/opening-markets-for-trade-in-services/services-trade-and-growth/B56B94EB4794761371CCE03D97F76542 (дата звернення: 10.09.2025).

15. Bohn T., Brakman S., Dietzenbacher E. The role of services in globalisation. The World Economy. 2018. Vol. 41, № 10. С. 2732–2749. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/twec.12640 дата звернення: 10.09.2025).

16. Stern R. The Place of Services in the World Economy: Working Paper 530. University of Michigan, Research Seminar in International Economics, 2005. URL: https://ideas.repec.org/p/mie/wpaper/530.html (дата звернення: 15.09.2025).

17. TheGlobalEconomy.com. (2023). Share of services in OECD. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/share_of_services/OECD/ (дата звернення: 15.09.2025).

18. OECD. The EU`s Single Market: At Your Service? OECD Economics Department Working Papers, № 449. Paris: OECD, 2005. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2005/10/the-eu-s-single-market_g17a1719/074856470712.pdf (дата звернення: 18.09.2025).

19. Share of services in OECD. TheGlobalEconomy.com. 2023. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/share_of_services/OECD/ (дата звернення: 18.09.2025).

20. Our World in Data. The service sector now represents about half of employment across the world. 2024. URL: https://ourworldindata.org/data-insights/the-service-sector-now-represents-about-half-of-employment-across-the-world (дата звернення: 18.09.2025).

21. Index Mundi. OECD members - Employment in services. URL: https://www.indexmundi.com/facts/oecd-members/employment-in-services (дата звернення: 18.09.2025).

22. World Economic Forum. More women are stepping into high-productivity service jobs. 2024. URL: https://www.weforum.org/stories/2024/07/women-service-jobs-world-bank/ (дата звернення: 18.09.2025).

23. World Trade Organization. General Agreement on Trade in Services. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/26-gats.pdf (дата звернення: 18.09.2025).

24. Hoekman B. Services Trade and Policy. *Journal of World Trade.* 2022. Vol. 56, № 4.

25. Opening Markets for Trade in Services: Countries and Sectors in Bilateral and WTO Negotiations, eds. J. A. Marchetti, M. Roy. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

26. Adlung R., Morrison P. Settling Trade Disputes over Services: GATS Dispute Settlement Practice. *Journal of International Economic Law*. 2010. Vol. 13, № 1. P. 99–134.

27. UNCTAD. World Investment Report 2023: Investing in Sustainable Energy for All. New York; Geneva : United Nations, 2023.

28. OECD. Services Trade Restrictiveness Index (STRI). Paris : OECD, 2023. URL: https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/services-trade-restrictiveness-index.html (дата звернення: 18.09.2025).

29. OECD. Trade in Services in the Digital Era. Paris : OECD, 2021. URL: https://www.oecd.org/ (дата звернення: 22.09.2025).

30. World Bank. World Bank DataBank. URL: https://databank.worldbank.org (дата звернення: 22.09.2025).

31. European Commission. CETA Explaine. Brussels: European Commission, 2017. URL: https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/ceta-explained (дата звернення: 22.09.2025).

32. Вірван Л. А. Проблеми і перспективи України у міжнародній торгівлі. *Фінанси України*. 2003. № 5. С. 78–88.

33. Рокоча В. В. *Міжнародна економіка : навч. посіб.: у 2 кн. Кн. 1: Міжнародна торгівля: теорія та політика.* Київ : ТАКСОН, 2000. 320 с.

34. Державна служба статистики України. Методологічні положення зі статистики зовнішньої торгівлі послугами. Київ: Держстат України. 2014. URL: https://surl.li/lstuak.

35. UNCTAD. Trade in Services: 2023 Annual Bulletin. Geneva : UNCTAD, 2023. URL: https://unctad.org/publication/trade-services-annual-bulletin-2023 (дата звернення: 24.09.2025).

36. World Trade Organization. World Trade Statistics 2023. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statistics2023_e.htm (дата звернення: 25.09.2025).

37. OECD. Monitoring global services trade: more granular insights from the updated OECD-WTO BaTIS dataset. 2025. URL: https://oecdstatistics.blog/2025/03/27/monitoring-global-services-trade-more-granular-insights-from-the-updated-oecd-wto-batis-dataset/ (дата звернення: 25.09.2025).

38. Олешко Т.І., Касьянова Н.В., Смерічевський С.Ф. *Цифрова економіка: підручник.* Київ: НАУ, 2022. 200 с. https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU.

39. U.S. Bureau of Economic Analysis. International Services (Expanded Detail). URL: https://www.bea.gov/data/intl-trade-investment/international-services-expanded (дата звернення: 25.09.2025).

40. UNCTAD. UNCTAD Handbook of Statistics 2024. URL: https://unctad.org/handbook-of-statistics (дата звернення: 28.09.2025).

41. India's services exports grow 11.4% in 2023: UNCTAD report. *The Economic Times.* URL: https://economictimes.indiatimes.com/news/economy/foreign-trade/indias-services-exports-grow-11-4-in-2023-unctad-report/articleshow/109602819.cms (дата звернення: 30.09.2025).

42. Neufeld D. The 20 Largest Digital Exporters in the World. *Visual Capitalist.* URL: https://www.visualcapitalist.com/the-20-largest-digital-exporters-in-the-world (дата звернення: 30.09.2025).

43. The OECD-WTO Balanced Trade in Services Database (BaTIS). Paris: OECD. 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/the-oecd-wto-balanced-trade-in-services-database-batis_c321a7a7-en.html (дата звернення: 02.10.2025).

44. UNCTAD. Trade in Services Annual Bulletin 2023. UNCTAD/STAT/INF/2024/4. Geneva: UNCTAD, 2024. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/statinf2024d4_en.pdf (дата звернення: 02.10.2025).

45. UNCTAD. Trade in services. URL: https://unctad.org/publication/trade-services (дата звернення: 02.10.2025).

46. Піщуліна О. *Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти :* доповідь. Київ. 2020. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення: 02.10.2021).

47. World Trade Organization. World Trade Statistics 2024. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/world_trade_statistics_e.htm (дата звернення: 02.10.2025).

48. World trade Organization. Balanced Trade in Services (BaTIS) dataset. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/gstdh_batis_e.htm (дата звернення: 08.10.2025).

49. World Bank. World Development Indicators (WDI). URL: https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators (дата звернення: 10.10.2025).

50. Top Commercial Service Exporting Countries. WorldAtlas. URL: https://www.worldatlas.com/articles/top-commercial-service-exporting-countries.html (дата звернення: 10.10.2025).

51. Nations Importing the Most Commercial Services. WorldAtlas. URL: https://www.worldatlas.com/articles/nations-importing-the-most-commercial-services.html (дата звернення: 10.10.2025).

52. World Trade Organization. World Trade Statistical Review 2021. Geneva: WTO, 2021. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2021_e/wts2021_e.pdf (дата звернення: 14.10.2025).

53. UNWTO. 2021: A Year in Review. Madrid : World Tourism Organization, 2022. URL: https://www.unwto.org/2021-a-year-in-review (дата звернення: 14.10.2025).

54. Economics in the Time of COVID-19 / eds. R. Baldwin, B. Weder di Mauro. London : CEPR Press, 2020. URL: https://www.econbiz.de/Record/economics-in-the-time-of-covid-19-baldwin-richard/10012201300 (дата звернення: 14.10.2025).

55. UNCTAD. E-commerce and Digital Economy Programme: Year in Review 2024. Geneva: UNCTAD, 2024. URL: https://unctad.org/publication/e-commerce-and-digital-economy-programme-year-review-2024 (дата звернення: 14.10.2025).

56. OECD. G20 International Trade Statistics. 2020. URL: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MEI_TRD (дата звернення: 20.10.2025).

57. United Nations Development Programme. UNDP Official Website. URL: https://www.undp.org/ (дата звернення: 20.10.2025).

58. Global Risks 2018: Fractures, Fears and Failures. World Economic Forum. URL: http://reports.weforum.org/global-risks-2018/global-risks-2018-fractures-fears-and-failures/ (дата звернення: 26.10.2025).

59. *Європейські цінності в українській освіті: виклики та перспективи:* збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя, 28–29 травня 2021 року) за ред. О. Тупахіної. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика». 2021. С. 182.

60. *Україна як суспільство ризику*: збірка матеріалів Всеукраїнської наукової конференції (м. Дніпро, 23 квітня 2021 р.) / відп. За вип. В.В.Кривошеїн. Дніпро: Видавничо-поліграфічний дім «Формат А+». 2021. С. 168. URL: https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/8734/document.pdf

61. Пуригіна О. Г., Сардак С. Е. Міжнародна міграція: навч. посіб. Дніпро: Вид-во ДНУ. 2009. С. 352.

62. Khalatur S., Pavlova H., Vasilieva L., Karamushka D., Danilevica A. Innovation management as basis of digitalization trends and security of financial sector. 2022. Vol. 9, №4. P. 56-76. URL: https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/6856 (дата звернення: 30.10.2025).

63. Moldoveanu I. Managing the impact of digital transformation on the future of jobs. A sectoral approach. A semi-systematic literature review. *Review of International Comparative Management*. 2022. Vol. 23, № 3. P. 439–453.

64. Matthess M., Kunkel S. Structural change and digitalization in developing countries: Conceptually linking the two transformations. *Technology in Society*. 2020. Vol. 63. Art. 101428.

65. Неуров І. В. Аутсорсинг закупівель: світовий досвід і вітчизняні перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* Сер. «Проблеми економіки та управління». 2009. № 640. С. 155–162.

66. Карпова Т. С. Аутсорсинг як ефективний спосіб взаємодії малих і великих підприємств та його роль у підвищенні конкурентоспроможності малих підприємств. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2012. № 3. С. 94–96.

67. World Bank. World Development Report 2024. URL: https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2024 (дата звернення: 01.11.2025).

68. UNCTAD. Trade and Development Report 2023. URL: https://research.trademarkafrica.com/wp-content/uploads/2024/10/UNCTAD-TRADE-DEVELOPMENT-REPORT-2023-compressed.pdf (дата звернення: 01.11.2025).

69. Полунєєв Ю. В. Конкурентоспроможність країни як економічна категорія та стратегія розвитку. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2010. Вип. 94, ч. 2. С. 189–204.

70. Helgi Library. Foreign trade in services as % of GDP: Ukraine. URL: https://www.helgilibrary.com/indicators/foreign-trade-in-services-as-of-gdp/ukraine/ (дата звернення: 02.11.2025).

71. National Bank of Ukraine. External sector statistics. URL: https://bank.gov.ua/en/statistic/sector-external (дата звернення: 02.11.2025).

72. European Commission. EU-Ukraine trade relations. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en (дата звернення: 05.11.2025).

73. Козицька Г. Проблеми та перспективи інтеграції економіки України у європейський економічний простір. *Вісник ТНЕУ*. 2011. № 5–2. С. 369–372.

74. World Bank. Services-Led Growtth: Better Prospects after the Pandemic. URL: https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/b14e5973-e366-4232-b234-c62f9b7798fb (дата звернення: 05.11.2025).

75. OECD. Services Trade Restrictiveness Index (STRI). URL: https://www.oecd.org/en/topics/services-trade-restrictiveness-index.html (дата звернення: 05.11.2025).

76. Regulation (EU) 2023/956 of the European Parliament and of the Council of 10 May 2023 establishing a carbon border adjustment mechanism (CBAM). *Official Journal of the European Union.* URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/956/oj/eng (дата звернення: 05.11.2025).

77. Український центр європейської політики. Київ: 2023. URL: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/zvit_internmarket_2023_eng.pdf (дата звернення 05.11.2025).

Декларація
академічної доброчесності
здобувача вищої освіти ЗНУ

Я, Мєртарчян Крістіна Оганесівна, студентка 2 курсу магістратури, денної форми навчання, факультету економічного, спеціальності 051 «Економіка» освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка», адреса електронної пошти kmertarchyan@gmail.com:

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему: «Міжнародний ринок послуг: сучасний стан та тенденції» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ Мєртарчян К.О.

Дата _____ Підпис _____ Дугієнко Н.О.